

ÖZET KİTAPÇIĞI/ABSTRACTS

OLBA 2024 - ÜSKÜP OSMANLI LİTERATÜRÜNDE BEN-ANLATILARI SEMPOZYUMU

24-26 MAYIS 2024

OLBA 2024 - SKOPJE OTTOMAN EGO-DOCUMENTS

MAY 24-26, 2024

Yer/Venue:

Çifte Hamam, Türk Çarşısı Üsküp,
Kuzey Makedonya/Çifte Hammam, Turkish Bazaar,
Skopje, Republic of North Macedonia

<https://benanlatilari.medeniyet.edu.tr/tr>

<https://benanlatilari.medeniyet.edu.tr/en>

benanlatilari@medeniyet.edu.tr

<https://twitter.com/benanlatilari>

İhsan Fazlıoğlu

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ihsan.fazlioglu@medeniyet.edu.tr

Nazariyatın İçinde G6m6l6 Kendilik-Anlatıları: Osmanlı 6lkesi'ndeki Bilim Eserlerinin Ben-Anlatıları İçin Bir İşlevi Var Mı?

Bu sunumda, Osmanlı 6lkesi'nde kuruluşundan itibaren hikemî, riyâzî, tıbbî, vb. bilimler alanlarında kaleme alınan eserlerde bilginlerin kendileri hakkında verdikleri malumatların izi s6r6lecektir. 6ncelikle s6z konusu malumatların bu t6r kitaplarda yer alma gerekçeleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Akabinde bu malumatların, hem bilginin hayatı, hem alanın tarihi, hem d6nemin ilmî ortamı, hem de sosyo-politik epistemoloğisi açısından değerlendirmesi yapılacaktır. Sunumdaki temel iddia, s6z konusu malumatların bilginlerin hayat hikâyeleri için *tamamlayıcı otobiyografik bilgi* sundukları, felsefe-bilim tarihi açısından ise oldukça hususî arka-plan bilgisi verdikleridir. Enm6zec, ilm-i hey'et (astronomi), tıp, vb. sahalardan seçilecek eserlerle s6z konusu iki temel iddia temellendirilmeye çalışılacaktır. B6ylece farklı bilim alanlarında yazılmış eserlerin Osmanlı d6nemi ben-anlatıları için kaynak olarak kullanımı 6rneklerle g6sterilecektir.

Self-Narratives Embedded into Nazariyyât: Do Works of Science in the Ottoman Country Have Any Function for Self-Narratives?

In this presentation, the information given by scholars in regards to themselves in the books written in the fields of sciences such as philosophy, mathematics, medicine, etc. in the Ottoman Empire since its foundation will be traced. First, the reasons for including the information in question in such books will be determined. Subsequently, these informations will be evaluated in terms of the life of the scholar, the history of the field, the scientific environment of the period, and socio-political epistemology. The main argument in this presentation is that the information in question provides *complementary autobiographical data* for to the life stories of scholars and offers *specific background information* in terms of philosophy and history of science. These two basic arguments will be tried to be supported with books selected from the fields of Samples (Anmuzajs), Astromy (ilm al hay'a), medicine, etc. Thus, the use of the books written in different scientific fields as sources for the self-narratives of the Ottoman period will be demonstrated using examples.

Aleksandar Shopov
Binghamton University
ashopov@binghamton.edu

**“There is Little Bread or Salt, and We Did Not See Melon or Watermelon”:
First-Person Narrative, Experience, and Knowledge in 15th-Century
Ottoman Poetry About the Balkan Peninsula**

This paper discusses examples of Anatolian poets in the 15th century who invoked their personal experiences of travels in the Balkan Peninsula. Soon after the initial Ottoman conquests of the region, Anatolian poets began writing about these new Ottoman lands. In this new poetry, there emerged the formation of geographic identities such as those of Rum and Arnavud. How did this new poetic tradition created in the lands of Rum and Arnavud relate to other currents in 15th-century Anatolian poetry? What was the relationship between experience, knowledge, and poetry in the Ottoman construction of ideas about newly conquered lands? This paper explores the construction of the self in poetry in relation to these new geographies, and the political and economic context in which Rum and Arnavud emerged as distinct geographical regions.

Marijana Mišević
Institute of History, Belgrade
marijanammm@gmail.com

**Marginalia of the Frontier or Tokens of Power of an Imperial Literate
Culture: The Oeuvre of Hācī Yūsuf of Livno (d. after 1647) and Its Self-
Documentary Elements**

Hācī Yūsuf of Livno (d. after 1647) and his various works (mostly preserved in GHB Library in Sarajevo, MS R-7303 III [pp. 176-217]) have been known to ex-Yugoslav philologists since the early twentieth century. Nevertheless, the texts of this muezzin, merchant and hajji that have been studied so far have been analysed separately, i.e. with an interest in and through the lenses of established wisdom about various textual genres to which they belonged (a calendar, a hajji diary, “vernacular” poetry) and about “various” literatures (Bosnian, Ottoman, Turkish, and *aljamiado* (i.e. texts written in Slavic using the Arabic script)). For example, in some scholarly works, Hācī Yūsuf is praised as the first Bosnian to write a hajji diary in Turkish (described as

vernacular with mistakes typical of a Slavic speaker). In other places, he is referred to as the first poet of Bosnian *aljamiado* literature, whose poems of this kind are “unfortunately” of little value (and therefore unworthy of detailed analysis). In other words, the impression one gets on the basis of the existing literature borders on imagining Hācī Yūsuf as several different persons. An orthodox Muslim who duly fulfilled the duty of going on the Hajj is at the same time a Muslim poet from the frontier, where the bonds of orthodoxy were not so strong and where people tended to make mistakes while writing. The concrete socio-political circumstances of the time and space in which he lived have not been taken into account in the evaluation of these texts as historical sources. This paper analyses the self-documentary elements in all of Hācī Yūsuf’s extant texts, including two poems that have not been previously read/published. In doing so, it aims to reconcile the contradictions conveyed by current literature and to discuss how Hācī Yūsuf can be situated within the Ottoman imperial literate culture of his time. The analysis places particular emphasis on the ideas about language(s) and literacy that may have informed his linguistic choices. Overall, the paper argues that Hācī Yūsuf’s oeuvre, taken as a whole, betrays the author’s sense of belonging to a context that both includes and transcends the real and virtual boundaries of the place in which he lived (and thus those imposed by modern scholarship), and at the same time uses this case to discuss the very criteria for extracting “self-documentary elements” from early modern texts.

Serhat Derkenarları ya da İmparatorluk Okuryazar Kültürünün Hakimiyet Simgeleri: Livno’lu Hācī Yūsuf’un (ö. 1647’den sonra) Eserlerinde Olan Öz-Belgesel Unsurları

Livnolu Hācī Yūsuf (ö. 1647’den sonra) ve onun (çoğu Saraybosna’daki Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, 7303 III no’lu yazmanın, 176–217 sayfalarında bulunan) çeşitli eserleri, yirminci yüzyılın başlarından beri eski Yugoslav filologlar tarafından bilinmektedir. Bununla birlikte, bu müezzin, tüccar ve hacının şimdiki kadar incelenen metinlerinin yorumu ayrı ayrı, yani ait oldukları çeşitli metin türlerine (takvim, hac günlüğü, “yerel dil/konuşma dili/*vernacular*” şiir) ve “çeşitli” edebiyatlara (Boşnakça, Osmanlıca, Türkçe ve *aljamiado* (yani Arap alfabesi kullanılarak Slavca yazılmış metinler)) dair yerleşik bilgiğe dayanarak yapılmıştır. Örneğin, bazı akademik çalışmalarda Hācī Yūsuf, Türkçe bir hac günlüğü yazan ilk Bosnalı olarak övülürken, metnin Türkçesi ise Slavca konuşanlara özgü hatalar içeren yerel bir dil olarak tanımlanır. Başka yerlerde ise Bosnalı *aljamiado* edebiyatının ilk

şairi olarak anılırken bu tür şiirleri, “ne yazık ki” değersiz olduğu gerekçesiyle ayrıntılı incelenmeye değmeyeceği öne sürülerek ihmal edilmiştir. Özetle, mevcut literatüre göre edinilen izlenimden yola çıkarak, Hâcî Yūsuf’u birkaç farklı kişi olarak hayal etmek mümkün gibi geliyor–Hacca gitme görevini usulüne göre yerine getiren Ortodoks bir Müslüman, aynı zamanda Ortodoksluk bağlarının çok güçlü olmadığı ve insanların yazarken hata yapma eğiliminde olduğu serhat bölgesinden Müslüman bir şairdir. Yaşadığı zaman ve mekânın belirli sosyo-politik koşulları, bu metinlerin tarihsel kaynak olarak değerlendirilmesinde dikkate alınmamıştır. Bu makale, daha önce okunmamış/yayımlanmamış iki şiiri de yoruma katarak, Hâcî Yūsuf’un günümüze ulaşan tüm metinlerindeki öz-belgesel unsurları irdelemektedir. Bunu yaparken, mevcut literatür tarafından aktarılan çelişkileri uzlaştırmayı ve Hâcî Yūsuf’un döneminin Osmanlı imparatorluk okuryazar kültürü içinde nasıl konumlandırılabilirliğini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu tahlil, onun dilsel tercihlerine yön vermiş olabilecek dil(ler) ve okuryazarlık hakkındaki fikirleri ön plana çıkaracaktır. Hâcî Yūsuf’un eseri bir bütün olarak ele alındığında makalenin genel hedefi, yazarın yaşadığı yerin gerçek ve sanal sınırlarını hem içeren hem de aşan bir bağlama ait olma (modern bilim tarafından empoze edilmiş sınıflandırmalara karşı olarak) hissi olduğunu savunmak ve aynı zamanda bu örneği, erken modern metinlerden “öz-belgesel unsurlar” çıkarma kriterlerini tartışmak için kullanmaktır.

Mikail Türker Bal

Bağımsız Araştırmacı

mikailturkerbal@hotmail.com

Mesnevihan Hacı Hafız Halid Efendi Hacımuliç’in Günlüklerinden 20. Yüzyıl Saraybosna’sına Bir Bakış

Bosna Hersek kültür ve tasavvuf tarihine damgasını vurmuş önemli isimlerden Hacı Hafız Halid Efendi Hacımuliç, 16 Ekim 1915 Saraybosna’da doğmuş ve yine bu şehirde 8 Ocak 2011 tarihinde vefat etmiştir. Hacımuliç Efendi’yi öne çıkartan birçok önemli konu başlığı olmakla beraber bunlardan en önemlisi de hayatı boyunca yazdığı günlükleridir. Bir asra yaklaşan bereketli ömrünün neredeyse tamamını (1931-2010) bu günlüklerle kayıt altına almıştır. Çok temiz ve okunabilir bir el yazısı ile yazılmış olan bu günlüklerin bazı yerlerinde Latince, Fransızca ve Almanca notlar da bulunmaktadır.

Hacımuliç Efendi'nin günlüklerinin tutuluş biçimi hayatının belirli safhalarında değişiklikler göstermiştir. 1931'den 1945'e kadar olan kısım daha çok Saraybosna'da yaşanan günlük hayatın anlatıldığı şehir kronikleridir. Bu nedenle eski Saraybosna'ya dair ölçülemeyecek kadar değerli tanıklıkları içerir. Hacımuliç Efendi'nin çocukluk ve gençlik dönemine dair önemli bilgiler ihtiva etmektedir. 1945'ten sonraki günlüklerinde ekseriyetle; Arap, Türk ve Fars alimlerinin, şairlerinin hayatlarına, çeşitli anekdotlara, onlarla görüşmelere, rüyalara, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin portrelerine yer verilmiştir. 1961'den sonraki günlüklerde Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde çalıştığı yıllarda yaşadığı hadiseler ve Mesnevi günlükleri yer almaktadır. Hacımuliç Efendi'nin günlükleri Saraybosna'da Hacı Muyaga Merhemiç Vakfı bünyesinde üç cilt olarak basılmıştır. İlk cilt "Günlükler 1" (Dnevnici 1) adıyla 2017 yılında basılmıştır. "Günlükler 2" de 2017 senesi içerisinde basılmıştır. "Günlükler 3"ün ise 2019 senesinde baskısı yapılmıştır.

80 Years in a Diary: Mesnevihan Haji Hafiz Khalid Efendi Hajimuliç

One of the important names who left their mark on the cultural and Sufi history of Bosnia and Herzegovina, Hacı Hafiz Halid Efendi Hacımuliç was born on October 16, 1915 in Sarajevo and died in this city on January 8, 2011. Although there are many important topics that make Hacımuliç Efendi stand out, the most important of them is the diaries he wrote throughout his life. He recorded almost all of his fertile life (1931-2010), which approached a century, with these diaries. Written in a very clean and readable handwriting, these diaries also contain notes in Latin, French and German in some places.

The way in which Hacımuliç Efendi's diaries were kept changed at certain stages of his life. The period from 1931 to 1945 is mostly the city chronicles of daily life in Sarajevo. For this reason, it contains immeasurably valuable testimonies about the old Sarajevo. It contains important information about Hacımuliç Efendi's childhood and youth. In his diaries after 1945, mostly; The lives of Arab, Turkish and Persian scholars and poets, various anecdotes, interviews with them, dreams, portraits of their friends and teachers are included. In the diaries after 1961, there are events he experienced during his years working in the Gazi Husrev Bey Library and Masnavi diaries.

Hacımuliç Efendi's diaries were published in Sarajevo in three volumes under the auspices of the Hacı Muyaga Merhemic Foundation. The first volume was published in 2017 under the title "Diaries 1" (Dnevnici 1). "Diaries 2" was also published in 2017. "Diaries 3" was published in 2019.

Orhan Ençakar

Türkiye Diyanet Vakfı İslam
Araştırmaları Merkezi (İSAM)
74orhan@gmail.com

Nizâmü'l-Ulemâ ilâ Hâtemi'l-Enbiyâ isimli Otobiyografik Eseri Ekseninde Bosnalı Hasan Kâfi Akhisârî

Hasan Kâfi Akhisârî Kanuni Sultan Süleyman devrinde Ramazan 951'de (Kasım/Aralık 1544) Bosna-Akhisar'da doğmuş, İstanbul ve Çatalca'da eğitimini tamamladıktan sonra memleketine dönerek ömrünün sonuna kadar Akhisar ve çevresinde kadılık ve müderrislik faaliyetlerinde bulunmuş, başlangıç seviyesinde okutulmak üzere akaid, fıkıh usulü, mantık ve belagete dair bir kısmı bugün dahi okutulmakta olan metin ve şerhler yazmıştır. Hasan Kâfi Akhisârî, kadılık ve müderrislik görevleri sırasında devlet ricaliyeye de yakın ilişkiler kurup siyasete dair yazdığı, daha sonra çeşitli dillere tercüme edilen *Uşûlü'l-hikem fi nizâmi'l-'âlem* isimli meşhur eserini dönemin veziri Bosnalı Damat İbrahim Paşa (ö. 1010/1601) aracılığıyla padişah III. Mehmed'e takdim etmiştir. Padişahla birlikte Eğri Kalesi Fethi ve Haçova Savaşı'na katılmış, Estergon Kalesinin fethinde görev alarak kalenin fethinde daha sonraları "Estergon Fatihî" adıyla meşhur olan Lala Mehmed Paşa (ö. 1015/1606) ile birçok kez istişarede bulunmuştur. Memleketine kadılık ve müderrislik yaparak uzun yıllar hizmet eden Hasan Kâfi Akhisârî ömrünün sonlarına doğru Akhisar'da cami, medrese, tekke, han, sıbyan mektebi ve çeşme de yaptırarak hizmetlerini kalıcı hale getirmiştir. Yaptırdığı bu hayrat etrafında oluşan mahalleler Nevâbâd (Novo Mjesto) adıyla anılmış olup bugünkü Prusac Srt mahallesinin üst tarafında yer almaktadır.

Yazdığı eserlerle hem ulema hem de umera arasında haklı bir itibar edinen Bosna-Akhisar'ın en meşhur alimi Hasan Kâfi Akhisârî'nin ben anlatısını konu edindiğimiz bu tebliğde Damat İbrahim Paşa'ya ithaf ettiği ilim silsilesinde yer alan hocalarına dair yazdığı, kendi otobiyografisini de içeren *Nizâmu'l-'ulemâ' ilâ hâtemi'l-enbiyâ'* isimli eseri ekseninde hayatı, hocaları, telif ettiği eserleri, devlet ricaliyeye olan ilişkileri ve onlar hakkındaki duygu ve düşünceleri kendi dilinden aktarılmaya çalışılmıştır.

**Self-Narrative of Bosnia-Aqhisar Judge Hasan Kāfī al-Aqhisārī
(d. 1024/1615) on the Axis of His Autobiographical Work Named
Nizām al-‘Ulamā’ ilā Khātām al-Anbiyā**

Hasan Kāfī al-Aqhisārī was born in Bosnia-Aqhisar, during the reign of Sultan Suleiman the Magnificent, in the month of Ramadan, 951 Hijri (November/December 1544). After completing his education in Istanbul and Chatalca, he returned to his hometown and spent the rest of his life engaging in judicial and teaching activities in Aqhisar and its surrounding areas. He wrote texts and commentaries on creed, principles of jurisprudence, logic and rhetoric, some of which are still being taught today as introductory materials. During his tenure as a judge and a teacher, Hasan Kāfī al-Aqhisārī established close relations with the state authorities. He presented his famous work titled *Usūl al-hikam fī nizām al-‘ālam*, which was translated later into various languages, to Sultan Mehmed III through the intermediary of the vizier of the time, Bosnian Damat Ibrahim Pasha (d. 1010/1601). This work dealt with political matters and became well-known. He participated in the conquest of Egri Castle and the Battle of Haçova alongside the Sultan. He played a role in the conquest of Esztergom Castle and collaborated in consultations with Lala Mehmed Pasha (d. 1015/1606), later renowned as the “Conqueror of Esztergom,” during the castle’s conquest. Hasan Kāfī al-Aqhisārī, serving as a judge and a teacher in his hometown for many years, towards the end of his life, made his services enduring by commissioning the construction of a mosque, madrasa, tekke (Sufi lodge), inn, elementary school, and fountain in Aqhisar. The neighborhoods that formed around the charitable foundations he had built were named Nevābād (Novo Mjesto), and they are situated above today’s Prusac Srt neighborhood in Bosnia.

In this paper, we focus on the self-narrative of Hasan Kāfī al-Aqhisārī, the most renowned scholar of Bosnia-Aqhisar, who earned a rightful reputation among both the religious scholars (ulemā) and the statesmen (umerā) through his written works. The subject revolves around his work titled *Nizām al-‘ulamā’ ilā khātām al-anbiyā*, which is dedicated to Damat Ibrahim Pasha, includes information about the teachers in the knowledge chain of him and his autobiography. The paper attempts to convey his life, teachers, authored works, relationships with the state dignitaries, and his feelings and thoughts about them in his own words.

Günay Kayarlar

University of Michigan

gunayk@umich.edu

Self-Narratives in the Works of Karaçelebizade Abdülaziz Efendi

Karaçelebizade Abdülaziz Efendi (1592-1658) was a seventeenth-century Ottoman scholar, historian, poet and grand mufti. Having spent most of his career in religious-judiciary posts, he is nonetheless best known to modern academics for his historical writings: a universal history titled *Ravzatü'l-Ebrar* (The Gardens of the Beneficent); an addendum to this work, *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar*, about contemporary Ottoman history based on his personal involvement in political affairs; and a *Zafername* (Book of Victory) detailing Murad IV's (r. 1623-40) Yerevan and Baghdad campaigns.

Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar served as a source for later prominent Ottoman chroniclers, such as Naima, Silahdar and Abdi Paşa; for historians working on the seventeenth century, it is also a well-known chronicle in its own right. However, so far, the use of this historical source has been limited to using it for historical reconstruction. While not an ego-document in its own right, *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar* includes autobiographical passages and passages that convey emotional self-expression in first-person language, which have until now eluded inquiry. Notably, it also has possibly the earliest explicit mention of suicidal ideation in Ottoman history.

Karaçelebizade Abdülaziz Efendi also has other writings that have attracted less scholarly attention. One such writing is *Gülşen-i Niyaz* (The Pleas of the Rose Garden), narrating his exile in Cyprus between 1634-6. Written in verse in a relatively plain Ottoman Turkish and completed after his return from Cyprus, this text can be characterized both as a personal plea to the ruler and to God, and as a personal memoir. It is one of the few exile memoirs in the seventeenth-century Ottoman Empire.

This presentation, then, aims to contribute to the budding subfield of ego document studies in the premodern Ottoman lands. It looks at Karaçelebizade Abdülaziz Efendi's *Gülşen-i Niyaz* and *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar* not just as a repository of facts to reconstruct his career, but also as a window into the inner psychological state of a seventeenth-century Ottoman scholar in exile, and a window into Ottoman mentalities and cultural history at large.

Karaçelebizade Abdülaziz Efendi'nin Eserlerinde Ben-Anlatıları

Karaçelebizade Abdülaziz Efendi (1592-1658), on yedinci yüzyılda yaşamış bir Osmanlı alimi, müverrihi, şairi ve şeyhülislamıdır. Kariyerini ilmiye makamlarında geçirmiş olsa da, günümüz akademisyenleri tarafından daha ziyade tarih eserleri ile tanınır. Bunların en kayda değerleri arasında bir umumi tarih olarak yazdığı *Ravzatü'l-Ebrar*, bu esere zeyl olarak yazdığı, muasır Osmanlı tarihini şahsi yaşantılarını da katarak neşrettiği *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar*; ve IV. Murad'ın (salt. 1623-40) Revan ve Bağdad seferlerini anlattığı *Zafername*'si bulunur.

Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar, Naima, Silahdar ve Abdi Paşa gibi daha sonraki Osmanlı müverrihlerinin kaynak olarak kullandığı başlıca eserlerden biridir; on yedinci yüzyıl üzerine çalışan günümüz tarihçileri için de başlı başına önemli bir kaynaktır. Ancak şimdiye kadar bu kaynağın kullanımı, olay silsilelerinin yeniden inşasıyla sınırlı kalmıştır. Büsbütün bir ben anlatısı sayılamayacak olsa da, *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar*, otobiyografik bölümler ve birinci tekil şahıs kullanılarak yazılmış duygusal pasajlar içerir. Şimdiye kadar bu pasajların herhangi bir incelemesi yapılmamıştır. Bu eserin başka bir kayda değer özelliği de, Osmanlı tarihinde intihar düşüncesinin açıkça dile getirildiği muhtemelen en erken eser olmasıdır.

Karaçelebizade Abdülaziz Efendi'nin akademik olarak daha az ilgi çekmiş eserleri de bulunur. Bunlardan biri, 1634-6 yılları arasındaki Kıbrıs sürgününü anlattığı *Gülşen-i Niyaz*'dir. Görece sade bir Osmanlı Türkçesi ile yazılmış bu manzum eser, Karaçelebizade'nin Kıbrıs'tan sürgün dönüşünde tamamlanmıştır ve hem padişaha ve Allah'a bir yakarış, hem de bir anı niteliği taşır. On yedinci yüzyılda Osmanlı Devleti'nde yazılmış ender sürgün anılarından bir tanesidir.

Bu sunum, yeni yeni gelişmekte olan, modernite öncesi Osmanlı topraklarında ben anlatıları alanına bir akademik katkıda bulunmayı amaçlar. Sunum, Karaçelebizade Abdülaziz Efendi'nin *Gülşen-i Niyaz* ve *Zeyl-i Ravzatü'l-Ebrar*'ını, sadece hayatının olay örgülerini inşa etmek için bir bilgi deposu olarak görmez, aynı zamanda bu eserlere on yedinci yüzyılda yaşamış sürgündeki bir Osmanlı aliminin halet-i ruhiyesine, ve daha geniş açıdan Osmanlı mantalitetlerine ve kültürel tarihine bir pencere olarak yaklaşır.

Ebru Onay

Türk Tarih Kurumu

eonay30@gmail.com/eonay@ttk.gov.tr

Osmanlı'da "Ben": Mirzazâde Sâlim Efendi Otobiyografisi

Bu bildiride, XVIII. yüzyılın tanınmış âlim, şair ve yazarı Mirzazâde Sâlim Efendi'nin otobiyografisi üzerine bir tartışma yürütülecektir. Sâlim Efendi, *Tezkiretüş-Şu'arâ* adlı eserinde "Sâlim-i Rakimü'l-hurûf" başlığı altında doğuşundan itibaren hayatını, ailesini, anlatmış; kendisini destekleyen ve hayatını etkileyen kişilerin kimler olduğunu belirtmiş ve edebî yeteneğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Mirzazâde Sâlim Efendi, tezkiresinde yer alan diğer şairlerin hayatlarını anlatırken yine kendi deneyimleri ve kişisel bağlantıları hakkında ipuçları vermiş ve bu vesileyle kendisini, bir parçası saydığı bu şairler grubundaki etkisini ve yeterliğini göstermeye çalışmıştır. Mirzazâde Sâlim Efendi'nin tezkiresinde yer alıp doğrudan ilişkisi olduğuna dair bilgiler verdiği şairlerin, devlet büyüklerinin ve âlimlerin adlarının Divân'ında da çeşitli vesilelerle geçtiğini ve bunlarla olan yakınlıklarının, ortak meclislerde bulunma, dostluk, rekabet gibi çeşitli ilişki biçimlerinin şiirlerine yansıdığı görülmektedir.

Bu bildiride Mirzazâde Sâlim Efendi'nin tezkiresinde yer alan otobiyografisi ve Divân'ında yer alan otobiyografik öğeler içeren şiirleri karşılaştırılacak; "Bir tezkirede yer alan otobiyografi "ben"i yansıtır mı?", "Bir sultana ya da sadrazama sunulmak üzere hazırlanan ve en azından edebiyat kamusu tarafından okunacağı tahmin edilen bir eserde yer alan otobiyografi gerçekten "ben"i ortaya koyar mı?", "Otobiyografide yer alan kimi bilgilerin teyidi, yazarın diğer eserleriyle karşılaştırılarak yapılabilir mi?" gibi sorulara yanıt aranacak ve bu vesileyle Osmanlı literatüsünün "ben"i nasıl inşa ettiği konusu tartışılacaktır.

Ego-Documents in the Ottoman Empire: How Mirzazâde Sâlim Efendi Introduced Himself

This paper will discuss the autobiography of Mirzazâde Sâlim Efendi, a well-known scholar, poet and writer of the eighteenth century. In his work *Tezkiretüş-Şu'arâ*, under the pseudonym "Sâlim-i Rakimü'l-hurûf", Sâlim Efendi described his life from his birth, his family, the people who supported him and influenced his life, and made explanations about his literary talent.

Mirzazâde Sâlim Efendi, while narrating the lives of the other poets in his book, also gave clues about his own experiences and personal connections, and thus tried to show his influence and competence in this group of poets, of which he considered himself a part. It is seen that the names of the poets, statesmen and scholars with Mirzazâde Sâlim Efendi gave information about his direct relations in *Tezkiretü’ş-Şu’arâ* are also mentioned in his *Divân* on various occasions and that various forms of relations with them, such as being present in common assemblies, friendship and rivalry, are reflected in his poems.

In this paper, Mirzazâde Sâlim Efendi’s autobiography in his *Tezkire* and his poems in his *Divan*, which contain autobiographical elements, will be compared; answers will be sought to questions such as “Does an autobiography in a *Tezkire* reflect the “I”?”, “Does an autobiography in a work prepared to be presented to a sultan or a grand vizier and expected to be read at least by the literary public really reveal the “I”?”, “Can some of the information contained in the autobiography be confirmed by comparing it with the other works of the author?” and how Ottoman literature constructs the “self” will be discussed.

Metin Aydar

Erzurum Teknik Üniversitesi
metin.aydar@erzurum.edu.tr

İz Bırakan Anlatılar: Erken Modern Osmanlı’da Mühtedi Bir Papaz ve Eseri Üzerine Düşünceler

Anlatmak, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etme ve paylaşma ihtiyacının doğal bir sonucudur. Tarihsel süreçte bireylerin yaşamları, deneyimleri ve kimlikleri üzerine odaklanan ve giderek artan bir öneme sahip olan ben-anlatıları bireyin kendi hayat öyküsünün anlaşılması ve karşılaştığı toplumsal dinamiklerin keşfedilmesi için önemli bir araçtır. Dolayısıyla bu tür anlatılar, “özne”lerin toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlam içinde anlaşılmasına katkı sağladığı gibi, kolektif hafızanın zenginleşmesine ve farklı perspektiflerin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, erken modern Osmanlı dönemine ait nadir bir eser üzerinden mühtedi bir papazın notlarını ben-anlatısı çerçevesinde ele almaktır. 17. yüzyılın ortalarında yazılan ve “*Bir papas imâna gelüb bunı te’lif*

eylemişdir” başlığını taşıyan yazma eserin bilinen tek nüshası Avusturya Milli Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Eser, din değiştirerek Müslüman olan bir papazın yaşadığı dönemi karamsar bir bakış açısıyla ele almasının yanı sıra, hayatında önemli bir figür olan şeyhiyle diyaloglarına odaklanmaktadır. Çalışmada, öncelikle din değiştirerek İslam’ı seçen papazın kimliği ve eserini yazma saikleri üzerinde durulacaktır. Ardından ben-anlatıları teması çerçevesinde, eserdeki bireysel deneyimin nasıl ifade edildiği, hangi dil ve üslup özelliklerinin öne çıktığı incelenecektir.

Ihtida etmiş bir papazın gözünden Osmanlı toplumunun dinî, kültürel ve sosyal yapısına dair bilgiler sunan bu eser, sıradan insanların yanı sıra din değiştiren bir bireyin bakış açısını yansıttığı için kıymeti haizdir. Öyle ki bu anlatı, sıradan insanların yaşantılarından farklı olarak İslam’ı seçen bir papazın gözünden dünyaya bakmayı mümkün kılmakta ve ben anlatılarının çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koymaktadır.

Narratives Leaving a Mark: A Converted Priest in the Early Modern Ottoman And Thoughts on His Work

Narrating is a natural outcome of the human need to express and share emotions and thoughts. Throughout the historical process, self-narratives, which focus on individuals’ lives, experiences and identities and have become increasingly important, are a significant tool for understanding the individual’s own life story and discovering the social dynamics encountered. Therefore, such narratives contribute to the understanding of “subjects” within the social, cultural, and historical context, enriching collective memory and aiding in the comprehension of different perspectives.

The aim of this study is to examine the notes of a convert priest within the framework of self-narration based on a rare work from the early modern Ottoman period. The only known copy of the manuscript, written in the mid-17th century and titled *“Bir papas imâna gelüb bunı te’lif eylemişdir”*, is in the Austrian National Library. The work focuses on the dialogues of a priest converted to Islam with his sheikh, an important figure in his life, as well as his pessimistic view of the period he lived in. In the study, firstly, the identity of the priest converted to Islam by changing his religion and the motives behind writing his work will be emphasized. Subsequently, within the framework of the theme of self-narratives, how the individual experience in the work is expressed and which language and wording features stand out will be examined.

This work, which provides information about the religious, cultural and social structure of Ottoman society through the eyes of a converted priest, is valuable because it reflects the perspective of an individual converted as well as ordinary people. Such that, this narrative makes it possible to look at the world through the eyes of a priest converted to Islam, unlike the lives of ordinary people, and reveals the diversity and richness of self-narratives.

Mehmet Arıkan

Istanbul Medeniyet Üniversitesi
mehmet.arikan@medeniyet.edu.tr

Müderresin Gönlünde Yatan: Ömer İspirî'nin Ferhatu'l-fuâd'ı Merkezinde Eserlerindeki Ben-Anlatıları

Hayat serüveni Erzurum'un İspir kazasında başlayan ve ilim yolculuğunda Erzurum, Amasya gibi Anadolu şehirlerinden geçerek payitahta kadar uzanan Ömer Efendi arkasında tefsirden dil ilimlerine, tasavvuftan fıkha geniş bir yelpazede irili ufaklı 30'dan fazla eser bırakmıştır. Bu serüvende yolu kimi zaman Akkirmânî gibi büyük âlimlerle, kimi zaman Seyyid Murtaşâ Efendi gibi şeyhülislamlarla kimi zaman da huzur derslerinde Sultanla kesişmiş ve yaşadıklarının bazılarını bize birinci ağızdan aktarmıştır. Başlangıçta Sultan I. Mahmud için kaleme aldığı fakat kendisine ulaşamadığı için sadrazama ithaf edebildiği Ferhatu'l-fuâd adlı eseri birinci ağızdan anlatıların en yoğun olduğu eserdir. Kendi zamanındaki müşahedeleri, yolculuklarında şahit oldukları, hocasından aldığı icazetnamesi, çektiği sıkıntılar ve en önemlisi de eserin birkaç yerinde yinelediği talepleri hep bu anlatıya dâhildirler. Ayrıca eserin elimizdeki tek nüshası, İspirî'nin dönemin ulemasından takriz isteği için kaleme aldığı sanatlı talebnamesi ve bu talebe cevaben bazı kişilerin esere yazdıkları takrizleri de içermektedir. Bu bildiride İspirî'nin Ferhatu'l-fuâd'ı merkezde olmak üzere, diğer eserlerinden de yer yer bazı anlatılara yer verilecek ve bu anlatıları hangi maksada matuf olarak zikrettiği çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu da yetenekli bir 18. Yy. Osmanlı müderresinin dünyasına ışık tutacaktır.

What Lies in the Heart of a Mudarris: Self Narratives in the Works of Ömer İspirî

Ömer Efendi, whose life adventure began in the İspir, and who traveled through Anatolian cities such as Erzurum and Amasya on his scholarly

journey, left behind more than 30 works, large and small, ranging from tafsir to linguistic sciences, from sufism to jurisprudence. In this journey, his path sometimes crossed with great scholars such as Aqkirmānī, sometimes with sheikhulislams such as Seyyid Murtazā Efendi, and sometimes with the Sultan during the lessons held in his presence (huzūr dersleri). He told us some of his experiences from his own mouth. Ferhatu'l-fuād, which he initially wrote for Sultan Mahmud I but dedicated to the grand vizier because he could not reach him, is the work with the highest density of self-narratives. His observations of his own time, what he witnessed during his travels, the ijazetname he received from his master, the troubles he suffered, and most importantly, the demands he reiterated in several parts of the work are all included in this narrative. In addition, the only extant copy of the work also contains İspirī's elegant request for a takrīz from the ulema of the period and their takrīzes in response to this request. In this paper, some narratives from İspirī's other works, with Ferhatu'l-fuād at the center, will be included and his intentions behind these narratives will be analyzed. This will shed light on the world of a talented 18th-century Ottoman scholar. This will shed light on the world of a talented 18th century Ottoman scholar.

Ahmet Koçak

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ahmet.kocak@medeniyet.edu.tr

Ben-Anlatıları Çerçevesinde Refik Halit Karay'ın Hatıraları:

Mine'l-Bâb ile'l-Mihrab ve Bir Ömür Boyunca

Refik Halit Karay (1889-1965), Son Havadis, Ay Dede gibi neşrettiği süreli yayınların dışında roman, hikâye, günlük, anı/hatıra, tiyatro türünde yazdığı eserlerle de Türk edebiyatında müstesna bir yere sahiptir. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin son ve kritik dönemlerinde (1919) Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü gibi görevlerde de bulunur. Yüz ellilikler listesine alınan ve 1938 yılına kadar sürgünde kalan Karay, bu dönemde kaleme aldığı yazılar ve eserlerle de dönemin aydınlatılmasına ışık tutar. İlk tefrikası 1924 yılında Akşam gazetesinde gerçekleşen *Mine'l-Bâb ile'l-Mihrab* adlı hatıralarında yazar, mütareke döneminden İstanbul'un düşman istilasından kurtuluşuna kadar, devleti idare eden mevkilerde görev alan insanlar, siyasi ve sosyal çerçevede bildiği, gördüğü olaylara sadık kalarak kayda geçer. Bunlar mütarekeden Damat Ferit Paşa'nın ilk sadaretine kadar, Damat Ferit kabinelerinin sükûtundan Ali Rıza Paşa kabinesinin teşekkülüne kadar, İstanbul'un işgalinden tahliyesine kadar şeklinde alt başlıklar taşır. Eser, gün

gününe yaşanmış olayların kayda alınmasından oluşur. Eser Millî Mücadele döneminin hususi bir tarihçesi olması dışında Millî Mücadele'ye muhalif kişi ve grupların bu harekete bakış açılarını göstermesi açısından da mühim bir vazife görür. Bu eserin devamı niteliğinde olan *Bir Ömür Boyunca*'da da Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet dönemlerine ait yaşadıklarını anlatmayı sürdürür.

Türkiye Cumhuriyeti kurulurken başlangıcında yaşanan olayların, bu duruma şahit olan bir yazar kaleminden aktarılmış olması, araştırmacıların titizlikle üzerine eğilmesi gereken bir konudur. Bu çalışmada sürgün duyguları ile eserini kaleme alan Refik Halit Karay'ın, *Mine'l-Bâb ile'l-Mihrab* ve *Bir Ömür Boyunca* eserlerinde ortaya koyduğu tarihi gerçeklik ben anlatısı çerçevesinde incelenerek bunların döneme etkisi ele alınacaktır.

Refik Halit Karay's Memoirs in the Framework of Ego-Documents: *Mine'l-Bâb ile'l-Mihrab* and *Bir Ömür Boyunca*

Refik Halit Karay (1889-1965) has an exceptional place in Turkish literature with his works in the genres of novels, stories, diaries, memoirs/memoirs and theatre, in addition to the periodicals he published such as *Son Havadis* and *Ay Dede*. He also served as the General Director of Post and Telegraph during the last and critical periods of the Ottoman Empire (1919). Karay, who was included in the list of one hundred and fifty and remained in exile until 1938, sheds light on the enlightenment of the period with his writings and works written during this period. In his memoirs *Minelbab ilelmihrab* (From the Front Door to the Apse), the first edition of which was published in Akşam newspaper in 1924, the author records the people who held positions in the administration of the state from the armistice period until the liberation of Istanbul from the enemy invasion, by being faithful to the events he knew and saw in the political and social framework. These are sub-titles such as from the armistice to the first sadaret of Damat Ferit Pasha, from the silence of Damat Ferit's cabinet to the formation of Ali Rıza Pasha's cabinet, from the occupation of Istanbul to its liberation. The work consists of recording the events that took place day by day. Apart from being a special history of the period of the National Struggle, the work also serves an important function in terms of showing the perspectives of individuals and groups opposed to the National Struggle on this movement. In *Bir Ömür Boyunca* (Throughout a Lifetime), which is a continuation of this work, he continues to narrate his experiences in the Constitutional Monarchy, Armistice and Republic periods.

The fact that the events that took place at the beginning of the establishment of the Republic of Turkey are narrated by a writer who witnessed this situation is an issue that researchers should focus on meticulously. In this study, the historical reality of Refik Halit Karay, who wrote his work with the feelings of exile, in his works *Minelbab İlelmihrab* and *Bir Ömür Boyunca* will be analysed within the framework of the narrative of me and their effect on the period will be discussed.

Elif Sezer-Aydınlı

Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED)
sezere189@gmail.com/esezeraydinli23@ku.edu.tr

18. yy. "Erbâb-ı Merak Mecmuaları"nda Ben-Anlatıları: Dâyezâde Mustafa, Süleyman Fâik ve Saraybosnalı Molla Mustafa

İbnülemin Mahmud İnal (ö.1957) *Son Asır Türk Şairleri* kitabında Süleyman Fâik'in (ö.1838) Mecmua'sını tanımlarken bu eserin ne bir tarih kitabı ne de şahsi bir mecmua olmadığını, bir "erbâb-ı merak mecmuası" olduğunu söyler. İnal'ın "erbâb-ı merak mecmuası" olarak tanımladığı, 18.yy'da gerek sosyal ve kültürel ortamın gerekse okuryazarlık biçimlerinin çeşitlenmesi sonucu orta-üst düzey sosyo-ekonomik statülere sahip kişilerin kendi tecrübelerini kaydettikleri yeni bir mecmua türünün geliştiğini söylemek mümkündür. Eserini "yeni açılan bir goncaya" benzeten Dayezade Mustafa'nın işaret ettiği gibi, kısmen okunaklı dil, gündelik tecrübeler, deneme tadındaki tenkit ve tespitlerle bu mecmualar farklı bir yazarlık biçimine ve hedef okur kitlesine sahiptirler.

Bu çalışmada, Dâyezâde Mustafa'nın *Selimiye Risalesi*, Süleyman Fâik Efendi'nin *Mecmua'sı* ve Saraybosnalı Molla Mustafa'nın *Mecmua'sı* olmak üzere "erbâb-ı merak mecmualarından" üç tanesi incelenecektir. Bugün elimizde birkaç nüshası bulunan bu mecmuaların yazarları kendi hayatları, sosyal-kültürel ortamları ya da siyasi-entelektüel fikirleri hakkında yazarak bu mecmuaları aynı zamanda birer ben-anlatısı haline getirmişlerdir. Mimari, müzik, edebiyat, günlük hayat, siyasi gelişmeler, afetler gibi konularda kendi dönemleriyle 'senkronik' bilgiler içermenin yanısıra yazarlar ebeveynleri, hocaları, mesleki pozisyonları, siyasi görüşleri, kitap koleksiyonlarıyla ilgili malumat da sağlar. Yazarlar bu malumatı "Rûznâmçe-i Hâl ü Tarîkimiz" başlığı altında derli toplu bilgi veren Süleyman Fâik Efendi gibi bir başlık altında

veya eserlerinin içinde dağınık halde vermişlerdir. Çalışmada bu malumatla birlikte dönemin sosyal ve kültürel şartlarında yazarların kendilerini nasıl tanımladıkları ve konumlandıkları da tartışmaya açılacaktır.

18th Century Self-Narratives in the Miscellanies of Connoisseurship: Dâyezâde Mustafa, Süleyman Fâik ve Saraybosnalı Molla Mustafa

İbnülemin Mahmud Kemal İnal (d.1957) states about Süleyman Fâik Efendi (d.1838) in his book *Son Asır Türk Şairleri* that his miscellany is neither a historical record nor a personal scrapbook but a “miscellany of connoisseurship (*erbâb-ı merak mecmuası*).” It is possible to argue that –due to the new social and cultural environment and the diversification of the types of literacy – a new type of miscellany developed in the 18th century that is described by İnal as “the miscellany of connoisseurship.” As Dâyezâde Mustafa who dubbed his work as “a newly blossomed bud” points out, by the use of partially plain language, daily experiences, criticisms, and observations as an essay writer, these miscellanies display a distinct type of authorship and audience.

This study investigates three of such miscellanies namely Dâyezâde Mustafa’s *Selimiye Risalesi*, Süleyman Fâik Efendi’s *Mecmua*, and Saraybosnalı Molla Mustafa’s *Mecmua*. Their authors turned these works into self-narrations by writing about their lives, their socio-cultural environment, and political/ intellectual opinions. These miscellanies reflect not just on the architecture, music, literature, daily life, political developments, and catastrophes of their periods but also include information on the parents, masters, positions, political ideas and book collections of their authors. The writers register this information either under a proper title “ ‘Rûznâmçe-i Hâl ü Tarikimiz” as Süleyman Fâik Efendi or as scattered throughout their works. This study opens this information with a discussion on the ways of self-describing and positioning in their contemporary social and cultural conditions.

Esra on-Yılmaz

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
esracon@hotmail.com

Risale-i Tercüme-i Ahvâl-i Aşçı Dede-i Nakşî Mevlevî Eserinden Hareketle; Yazma Motivasyonu Perspektifinden 19. Yüzyıl Osmanlı Ben-Anlatıları Üzerine Bir İnceleme

Tarih yazımı çerçevesinde bir metni ben-anlatısı kapsamında sınıflandırabilmek, değerlendirebilmek için hangi perspektiflerden ele alınması gerektiği konusu bu alanın en başat tartışmalarından biridir. Bu çalışmada ben-anlatısı ayırının en kritik unsuru olduğu düşünölen “yazarın yazma motivasyonuna” ilişkin bir inceleme yapılacak ve bu doğrultuda 19. yüzyılda İstanbul, Erzurum, Erzincan, Şam ve Edirne’ye uzanan geniş bir coğrafyada yaşamış olan Aşçı Dede namlı Es-Seyyid İbrahim Halil ibn Mehmed Ali tarafından kaleme alınan metinler incelenecektir. Bu doğrultuda yazarın anlatının içinde olma hali ve derecesi, kendini nereye konumlandığı ve yazma motivasyonunun ne olduğu gibi karakteristik sorulara cevap aranacaktır.

Eser 1828-1906 yılları arasında yaşadığını öğrendiğimiz Aşçı Dede’ye ait olup hatırat türünün tipik bir örneği olmakla beraber geniş bir coğrafyayı içeren yolculuklara ait detayları ve bölgelerin betimlemelerini de içermesi nedeniyle yer yer seyahatname niteliği de göstermektedir. Ayrıca dönemin tasavvufi hayatı ve tarikat işleyişlerine dair önemli bir kaynak olduğu şüphesizdir.

Bu hatıralarla ilgili yapılan çalışmaların belki de en kapsamlısı *Aşçı Dede’nin Hatıraları: Çok Yönlü Bir Sufinin Gözüyle Son Dönem Osmanlı Hayatı* adıyla 2006 yılında Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi tarafından kaleme alınan hatırat metninin dört ciltlik transkripsiyonu ve değerlendirmeleridir. Bu çalışmada öncelikle bu metin üzerinden kısa bir değerlendirme yapılacak, daha sonra çalışma Aşçı Dede perspektifine konumlandırılacak ve yazarın konu seçimi ve yazma motivasyonuna ilişkin çıkarsamalar hatırat içeriğine dayandırılarak değerlendirilecektir. Aşçı Dede’nin metindeki görünürlüğüne ilişkin bölümde ise sırasıyla aile, mesleki hayat, sosyal, tasavvufi öğeler konu başlıkları altında, yazar ile ilgili hangi bilgilerin edinilebildiği ortaya konmaya çalışılacaktır. Tüm bu girdilerin işığında varılması hedeflenen nokta ise, fazlaca kişisel, görece öznel ve kişiyi dönemin bağlamına konumlandırabilmeye yönelik tanımlayıcı unsurlara ulaşılması bakımından bu eserin tipik bir ben-anlatısı olup olmadığına ilişkin kanaatin oluşabilmesidir.

An Evaluation About 19th Century Ottoman Ego-Documents From Writing Motivation Point of View, Based on *Risale-i Tercüme-i Ahvâl-i Aşçı Dede-i Nakşi Mevlevi* Case

Within the framework of historiography, the issue of which perspectives should be considered in order to classify and evaluate a text within the scope of ego-documents is one of the most dominant debates in this field. This study will examine the “author’s motivation for writing”, which is considered to be the most critical element of the ego-document distinction, and in this direction, the texts written by Es-Seyyîd İbrahim Halil ibn Mehmed Ali, known as Aşçı Dede, who lived in a wide geography extending from Istanbul to Erzurum, Erzincan, Damascus and Edirne in the 19th century, will be analyzed. In this direction, characteristic questions such as the author’s state and degree of being in the narrative, where he positions himself and what his motivation for writing is will be sought.

The work belongs to Aşçı Dede, who we learn lived between 1828 and 1906, and is a typical example of the memoir genre, but it also shows the characteristics of a travelogue since it includes details of journeys involving a wide geography and descriptions of the regions. It is also undoubtedly an important source on the Sufi life of the period and the workings of the order.

Perhaps the most comprehensive work on these memoirs is *Aşçı Dede'nin Hatıraları: Çok Yönlü Bir Sufinin Gözüyle Son Dönem Osmanlı Hayatı*, written by Mustafa Koç and Eyyüp Tanrıverdi in 2006, is a four-volume transcription and evaluation of the memoirs. In this study, firstly, a brief evaluation of this text will be made, then the study will be positioned in the perspective of Aşçı Dede and the inferences regarding the author’s choice of subject and motivation for writing will be evaluated based on the content of the memoir. In the section on the visibility of Aşçı Dede in the text, it will be tried to reveal what information can be obtained about the author under the subject headings of family, professional life, social and mystical elements, respectively. The point aimed to be reached in the light of all these inputs is to form an opinion on whether this work is a typical ego-document in terms of reaching descriptive elements that are highly personal, relatively subjective and positioning the person in the context of the period.

Rukiye Aslıhan Aksoy-Sheridan

Ted Üniversitesi
aslihan.aksoy@tedu.edu.tr

Evliya Çelebi's *Book of Travels* as a "Work-in-Progress": Notes on an Unfinished "Self-Inscription"

Ottoman author Evliya Çelebi was a historical subject who, at times, fictionalized his own firsthand experiences, along with other narratives and accounts he had heard or read, weaving them into his *Book of Travels*. In this sense, the *Book of Travels* is the historical record of his decades of travel while also including a "self-narrative" that documents Evliya Çelebi's experiences, observations, concerns, interests, desires, and enthusiasms. Nonetheless, his extensive text is not structured like a daily travel journal but rather exhibits the characteristics of a "self-inscription" emerging from the assembling and structuring of notes and/or collected narrative fragments taken over many years of travel, all placed at some point within an overall narrational framework. This paper will concentrate on the *Book of Travels* as a work of self-inscription, defined as the act of writing about one's experiences, thoughts, and feelings in a narrative or autobiographical style, with the author serving as both subject and object of the text as well as its narrator. Self-inscription thus not only informs and performs, but also reforms its author's identity. The *Book of Travels* may at times frustrate researchers with certain inconsistencies that are the result of its mode and conditions of production, as it showcases varied layers of narrative construction that emerged as the text was formed as a manuscript. For this very reason, the *Book of Travels* yields clues about how it was constructed and the historical and/or personal contexts through which it was created. Evliya Çelebi was himself aware of the formative nature of the *Book of Travels*, referring to it a few times as "*mecmû'a*" ("miscellany") and "*müseveddât*" ("drafts" or "sketches"). This latter designation of the *Book of Travels* is not due solely to, for instance, certain dates and names remaining blank in the manuscript. Instead, the term "*müseveddât*" begins to recur in particular parts of the text to reflect authorial concern about narrative (and vitalic) time flowing concurrently with narrated time. Ultimately, it echoes both the subject's wish to approximate the text according to the ideal envisioned, and his concern about completing it before life ends, thus revealing apprehension about the past and the future in the present moment. The *Book of Travels* thus truly embodies a "self-inscription," bearing traces of these layers of life and narrative within its textual formation.

“Müsevvedât” Olarak Seyahatnâme: Yarım Kalmış Bir “Ben-Yazıt” Üzerine Notlar

Osmanlı yazarı Evliya Çelebi, duyduğu ya da okuduğu hikâye ve rivayetlerin yanı sıra birebir deneyimlerini ve yaşadıklarını da bazen kurmacalaştırarak *Seyahatnâme*'sine işleyip aktarmış bir tarihsel öznedir. *Seyahatnâme*, bu anlamıyla onun yaşadıklarını, gözlem, kaygı, merak, arzu ve heyecanlarını kaydeden bir “ben-anlatı”yı da içeren on yıllarca sürmüş bir seyahatler silsilesinin tarihsel kayıdır. Böyle olmakla, bu geniş oylumlu metin günden güne tutulan bir seyahat günlüğü biçiminde yapılanmaz, aksine yıllarca süren seyahatlerde alınmış kimi notların ve/ya da toplanmış anlatı parçalarının tümünün bir anlatısal bağlam çerçevesinde bir aşamada bir araya getirilmesi ve yapılandırılmasıyla ortaya çıkan bir “ben-yazıt” (ve/ya da “ben-yapıt”) olma özelliği sergiler. Bu bildiri, *Seyahatnâme*'yi bir ben-yazıt olarak ele alacak ve bu inceleme yaklaşımında ben-yazıt kavramsallaştırmasının deneyim, düşünce ve duyguları anlatısal veya otobiyografik bir biçimde aktarırken yazarın metnin hem özne hem nesne hem de anlatıcısı olduğu yazma eylemi biçimindeki tanımından hareket edecektir. Ben-yazıt dolayısıyla yazarının kimliğini yalnızca bildirmek ve icra etmekle kalmaz, aynı zamanda yeniden şekillendirir. *Seyahatnâme*, metnin oluşturulma biçimi ve koşullarının sonucu olan kimi tutarsızlıklarla araştırmacıları bazen yıldırabilir, çünkü metin elyazması olarak oluşumunda ortaya çıkan farklı anlatısal katmanları hep birlikte üzerinde taşır ve sergiler. Aslında tam da bu nedenle, *Seyahatnâme*, nasıl oluşturulduğuna ve hangi tarihsel ve/ya da kişisel bağlamlar aracılığıyla üretildiğine dair ipuçları sunmaktadır. Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*'nin oluşumsal doğasının farkında olarak bunu metni birkaç kez “*mecmû'a*” ve “müseveddât” (“taslaklar” veya “eskizler”) olarak adlandırarak kendisi de ifade etmiştir. *Seyahatnâme*'nin bu ikinci ibareyle nitelenmesi yalnızca, örneğin, el yazmasında belirli tarih ve isimlerin kimi zaman boş bırakılmasıyla ilişkili değildir. Bilakis, “müseveddât” terimi, metnin belirli bölümlerinde yazarın anlatılan zamanla eş zamanlı olarak akıp giden anlatısal (ve yaşamsal) zaman konusundaki endişesini yansıtacak biçimde tekraren kullanılmaya başlanır. Bu adlandırma, öznenin metni mefkûresine yakınsama arzusunun ve yaşamı sona ermeden onu nihâyete erdir(eme)me endişesinin, dolayısıyla da şimdiki zamanda geçmiş ve gelecek zaman kaygısının yankı bulmasıdır. Nitekim *Seyahatnâme*, metinsel oluşumunda bu yaşam ve anlatım katmanlarının izini taşıyan bir “ben-yazıt” olarak değerlendirilmelidir.

Güneş Işıksel

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
gunes.isiksel@medeniyet.edu.tr

Barok Oryantalizm, Kurmacanın İcâdı, Sergüzeşt-nâmeler ve Yeni Çağ Anlatı Biçemleri Üzerine BnF Supplément Turc 221 Dolayımında Değıniler

En geç 1720 yılında ilk biçimine kavuştuğu varsayılabilecek yazarı meçhul *Risâle-i feva'idü'l-mülûk*'ün, elyazması kütüphanelerinde araştırmacılarını bekleyen onlarca diğer anlatı düşünöldüğünde, bugüne dek kayda değeri bir ilgi gördüğüne kuşku yok. Yenilerde Belkis Gürsoy başlığıyla içeriği pek de örtüşmeyen *Risâle*'nin çevriyazımı ve dil-içi aktarımını yayınladı. Marinos Sariyannis ise metnin 'sihhati' ve olası yazarını – ona kalırsa, bir Fransız müellif – ele aldığı bir yazısında kayda değeri saptamalar yapıp büyük ölçüde katıldığıım savlar ortaya koydu.

Peki, öyleyse, Kahire yeniçeri ortalarından "bir çorbacının Süleymân demekle ma'rûf kölesi"nin Frenk illerindeki sergüzeştinin üçüncü teklık kişi ağızından teatral biçimde naklolunduğu bu küçürek ve tamamlan/a/mamış yazmayı irdelemeyi sürdürmeye gerek var mı?

Sunumun başlığı, sorunun yanıtını aslında önceden veriyor: Elimizdeki metin, biçimsel düzlemde bir ben-anlatısı ve muhtemelen bir 'Osmanlı'nın yapıtı değilse de – ne ki Osmanlı Türkçesinde kaleme alınması, kanımca, özenle incelenmesi için yeterli neden – en azından XVIII yy. başı Batı Avrupa yazınsal uzamının türlü eğilimlerini kesitirip yansıtırıyor olmasından ötürü oldukça değeri ve söz konusu eğilimlerin bağlamlarına yerleştirmeye çalışılması, bu sunumun çerçevesini oluşturuıyor.

Some More Remarks on BnF supplement turc 221: Baroque Orientalism, Early Modern Narrativities, Invention of Fiction and Sergüzeştnames

Considering a host of narratives awaiting researchers in manuscript libraries one might think that the anonymous manuscript of the *Risâle-i feva'idü'l-mülûk*, written no later than 1720 as can be deduced by its *ex-voto*, has garnered sufficient attention to-day. Most recently, its transcription and intra-lingual translation has been offered by Belkis Gürsoy, while Marinos Sariyannis has made noteworthy observations regarding the authenticity/sincerity of the text and the identity of its presumable author, with which I

mostly concur. Do we still need then to pursue the examination of this small-sized and incomplete manuscript of forty-five folios, narrating the adventures in the lands of the Franks of certain Suleiman, servant of a soup maker from the Cairene Janissary corps, crafted in a theatrical guise from the perspective of a third-person singular?

The title of this presentation hints at a positive answer to this rhetorical question. This text, not a self-narrative formally (and certainly not an autofiction *avant la lettre*), and presumably not originating from an Ottoman author's pen, requires nonetheless careful examination. It crystallizes, at the least, various trends in the literary space of Western Europe from the turn of the 18th c., restitution of which is the intent of this presentation.

Barbaros Köksal

Ruhr Universität

Barbaros.Koeksal@rub.de

Ben-Anlatıları Işığında Yeni Askeri Tarih Yazımı: Metodoloji, Kaynaklar ve Problemler

Askeri tarih, akademik çevrelerde, özellikle Osmanlı tarihçileri arasında, her zaman ilgi çekici bir alan olmuştur. Şimdiye kadar yapılan Osmanlı askeri tarihi çalışmaları genellikle askeri operasyonlar ve ordunun yapısına yoğunlaşmıştır. Ancak, son yıllarda "yeni askeri tarih" olarak adlandırılan yaklaşım, bu alana taze bir perspektif getirmiştir.

Yeni Askeri Tarihçilik, askeri tarihin incelenmesine yönelik modern ve geniş bir yaklaşımı temsil eder. Bu yaklaşım, geleneksel olarak savaşlar ve liderlere odaklanan anlayıştan uzaklaşarak, savaşın sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarını da kapsar. Disiplinler arası yöntemler kullanarak, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji gibi alanlardan elde edilen bilgileri entegre eder ve rütbeli askerlerin deneyimlerine özel bir önem verir. Bu metodoloji, farklı askeri gelenekleri ve savaşın teknolojiyle olan ilişkisini, çevresel etkilerini analiz eder ve global bir perspektif sunar. Ayrıca, askeri tarih içindeki milliyetçi anlatıları eleştirel bir şekilde değerlendirir, savaşın etik ve ahlaki boyutlarını, savaş suçlarını ve sivil nüfus üzerindeki etkilerini incelemeyi hedefler.

Askeri Tarih yazımındaki bu yeni yaklaşım, resmi raporlar hüviyetinde bulunan kadı sicilleri, ordu ruznamçeleri, ordu mühimmatları vb. gibi resmi kaynakların yanında, disiplinler arası metodolojinin yürütülmesini mümkün

kılan ben-anlatısı türündeki kaynakların da kullanılmasını zaruri kılmaktadır. Bu bağlamda planlanan çalıştayda, erken modern dönem Osmanlı 'yeni' askeri tarih yazımının metodolojisi ne olup bu metodoloji kapsamında ben-anlatılarının hangi rolü oynadığı sorusu cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Yeni askeri tarih çerçevesinde mevcut müstakil, kısmi ve parçalı ben-anlatıları tanıtılmakla beraber, bunların sınıflandırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, hangi tür ben-anlatısının yeni askeri tarih yazımının getirdiği sorulara hangi cevapları verebilme potansiyelini taşıdığı tartışılacaktır.

Composing 'New Military History' Utilizing the Perspective of Ego-Documents: Methodology, Sources, and Challenge

Military history has always been fascinating in academic circles, especially among Ottoman historians. Traditionally, research on Ottoman military history has predominantly centered on operational tactics and organizational frameworks. However, in recent years, an approach known as "new military history" has brought an innovative perspective.

New Military Historiography represents a modern and comprehensive approach to the study of military history. This approach moves away from the traditional focus on wars and leaders, encompassing war's social, cultural, economic, and political dimensions. Using interdisciplinary methods, it integrates insights from sociology, anthropology, psychology, and other fields, paying particular attention to the experiences of rank-and-file soldiers. This methodology analyzes military traditions and the relationship between war and technology, examines environmental impacts, and offers a global perspective. It also critically assesses nationalist narratives within military history, aiming to explore the ethical and moral dimensions of war, war crimes, and the effects on civilian populations.

This new approach to writing military history necessitates the use of ego documents, such as official records like court registers, army journals, and army correspondences, alongside sources that enable the implementation of an interdisciplinary methodology. The planned workshop will attempt to answer what the methodology of 'new' military history writing in the early modern Ottoman period should be and what role ego-documents play within this methodology. My contribution aims to introduce existing full-personal, partial, and fragmental ego documents with the goal of classification in the military context. Furthermore, it will discuss which type of ego document has the potential to answer the questions posed by new military history writing.

Mustafa Beyazıt

Pamukkale Üniversitesi

hacivaz@gmail.com

Osmanlı Dönemi Denizli Mezar Taşlarında Ben-Anlatılarından İzler

Osmanlı Döneminden günümüze ulaşan en önemli kültürel miras öğelerinden birisi mezarlıklar ve burada yer alan mezar taşlarıdır. Mezar taşları bölgenin tapu belgeleri olmalarının yanı sıra form ve şekil bakımından da dönemin kültürel motiflerini bünyelerinde taşımaktadır. Mezar taşları dikkatlice incelendiğinde edebiyat, sağlık, sosyoloji, din, felsefe, sanat tarihi, tarih ve ekonomi gibi birçok unsur hakkında hem bölgesel hem de genel olarak bilgiler bulmak mümkündür.

Mezar taşı kitabeleri yazı tarzı ve içerdikleri bilgiler bakımından hem sanatsal olarak hem de tarihi belge olarak çok önemli bir yere sahiptir. Genelde kalıp ifadelerin yer aldığı mezar taşlarında kitabeler; genellikle ser levha, başlangıç ifadeleri, kimlik, ölüm tarihi ve dua kısmını içermektedir. Bu çalışmada kendi hikâyelerini birinci ağızdan anlatan mezar taşı örnekleri hedef noktası olarak belirlenmiştir. Kitabelerde kişilerin hayat hikâyelerinden kesitleri, ölüm nedenlerini, geride kimleri bıraktıklarını ve ölüm hakkındaki düşünce ve duygularını kendi ağızlarından öğrenebiliyoruz. Bunun yanı sıra kalıplaşmış ifadelerin de bazı şahidelerde mezar sahibinin kendi ağızından çıkmış gibi şekillendirildiği örneklerle de rastlamaktayız.

Bildiride söz konusu mezar taşı ifadelerinin ne zaman ve kimler tarafından yazıldığına yönelik çıkarımlar ve tartışmalarda bulunulacaktır. Mezar taşı sahiplerinin hayatlarından kesitler sunan metinlerdeki ben anlatıları izleri ile dönem toplumunun yaşanmışlıkları ve ölümü anlamlandırma biçimleri bir arada değerlendirilecektir.

The Traces of Self-Narratives in Denizli Tombstones from the Ottoman Era

Cemeteries and tombstones found therein constitute one of the most important elements of cultural heritage that have survived from the Ottoman period to the present day. Besides serving as the deed documents of the region, the tombstones also carry the cultural motifs of the period in terms of form and shape. A careful examination of the tombstones reveals both regional and general information about many elements such as literature, health, sociology, religion, philosophy, art history, history, and economy.

Tombstone epitaphs occupy a very important place both artistically and as historical documents due to their writing style and the information they contain. The epitaphs on the tombstones, which generally contain formulaic expressions, usually include the title, initial expressions, identity, date of death and prayer. This study aims to focus on examples of tombstones telling their own stories in the first person. In the epitaphs, one can learn parts of the life stories of the people, the causes of their death, the people they left behind, and the thoughts and feelings about death from their own mouths. Moreover, there are also examples where formulaic expressions on some of the tombstones were shaped as if they came from the grave owner's own mouth.

The paper aims to make inferences and discussions about when and by whom the tombstone expressions in question were written. The traces of self-narratives in the texts, which provide sections from the lives of the tombstone owners, will be examined together with the experiences of the society of the period and the way they interpret death.

İbrahim Şirin

Kocaeli Üniversitesi

ibrahim.sirin@kocaeli.edu.tr

Esat Serezli'nin Memleket Hatıraları: Bir Hafıza Mekânı Örneği Olarak Ben-Anlatısı

Esat Serezli, 12 Şubat (Hicri) 1294 (1877/1878) tarihinde Yunanlıların Serrai, Osmanlıların Siroz diye adlandırdığı Serez'de doğdu. Serez, 1385 tarihinde Osmanlı hakimiyetine geçmiş özellikle Gazi Evrenos Paşa'nın imar fadliyeti ile kısa zamanda mamur bir Osmanlı şehri haline gelmiş, Selanik'ten sonra bölgenin önemli yerleşim merkezi idi. Şeyh Bedreddin'in Serez çarşısında asılması ve türbesinin burada olması dikkatlerin Serez'e çekilmesinde etkili olmuştur. Esat Serezli'nin doğduğu tarihlerde Serez, Rumeli Eyaleti'nin Selânik Sancağı'na bağlı kaza statüsünde bir idari birim durumunda idi. 1831 nüfus sayımına göre Serez'in toplam erkek nüfusu yirmi üç bin altmış dört idi. Bu nüfusun ancak yüzde yirmisi Müslüman idi.

Esat Serezli doğup büyüdüğü Serez'i kendinden sonra kuşaklara tanıtmak amacıyla 7 defter halinde Memleket Hatıraları başlığıyla tanıtmayı kendine vazife bildiğini belirtir.

“Memlekette çocukluğundan beri daima ihtiyarlarla görüşmek, onları söyletmek, tatlı tatlı dinlemek, memleketin eski insanları, eski halleri, eski yaşayışları hakkında malumat toplamak en birinci zevkim idi. Medrese taksilinde iken tatil geceleri onları medresemdeki odama davet ederek gördüklerini, yetiştikleri zamanlara ait hadise ve hatıraların ve babalarından, dedelerinden duyduklarım anlatmalarından ne kadar hoşlanırdım. Esnafın yazı başı mütevellilerini ziyaret etmeyi hiç ihmal etmezdim. Esnaf tenezzühlerini daima takip edip sabahdan akşama kadar aralarında vakit geçirir ve onların saf ve samimi varlıklarında memleketin tarihini olurdum. O güzel memleketi ve memleketleri kapılarım arkalarına kadar açık ve bekçisiz bırakarak düşmanlara kapandıktan ve o canım doğma toprağından ayrılarak anavatana hicret ettikten sonra bu eski derleme ve toplama zevki benim için bir hastalık halini aldı. İstanbul’un köşe bucağında olan eski, yeni, yaya başlı Sirozuları birer birer aradım. Memleketin varlığı hakkında onlardan istifade ettim.”

Bu bildiri de Esat Serezli’nin Memleket Hatıraları başlığı ile yayınlanan hatıralarının Serez’i nasıl bir hafıza mekanına dönüştürdüğü ele alınıp incelenecektir.

Esat Serezli’s Memories of His Hometown: The Ego-Document as an Sample of a Place of Memory

Esat Serezli was born on February 12 (Hijri) 1294 (1877/1878) in Serez, which the Greeks call Serrai and the Ottomans call Syros. Serres came under Ottoman rule in 1385 and became a prosperous Ottoman city in a short time, especially with the construction activities of Gazi Evenos Pasha, and was the important settlement centre of the region after Thessaloniki. The execution of Sheikh Bedreddin in Serez bazaar and the presence of his tomb here were effective in drawing attention to Serez. At the time Esat Serezli was born, Serez was an administrative unit with the status of a district connected to the Sanjak of Thessaloniki of the Rumelia Province. According to the 1831 census, the total male population of Serres was twenty-three thousand sixty-four. Only twenty percent of this population was Muslim. Esat Serezli states that he considers it his duty to introduce the city of Serez, where he was born and raised, in seven notebooks under the title Memories of the Hometown, in order to introduce it to the next generations. “Since my childhood, my first pleasure in the country was always meeting the old people, making them talk, listening to them sweetly, collecting information about the old people of the country, their old

ways, and their old ways of life. While I was in the madrasah taxi, I invited them to my room in the madrasah on holiday nights and shared what they saw and the events and memories of the times they grew up in." And I would never forget to visit the trustees of the tradesmen's offices, spend time with them from morning to evening, and experience the history of the country in their pure and sincere presence. And after I left my beloved homeland and migrated to my homeland, leaving me without a guard, this old pleasure of compiling and collecting became a disease for me, and I sought out the old, new, pedestrian-minded people of Syros, one by one, in every corner of Istanbul. I did. In this paper, it will be discussed and examined how Esat Serezli's memoirs, published under the title Homeland Memories, turned Serez into a place of memory.

Yasemin Beyazıt

Pamukkale Üniversitesi
ybeyazit20@gmail.com

Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye Örneğinde Otobiyografiden Ben-Anlatısına İmkân ve Sınırlılıklar

Osmanlı Devleti'nin muhtelif vilayetlerinde müderris olarak görev yapmış, ömrünün sonlarına doğru Bursa ve İstanbul kadılıklarına tayin edilen; kelâm, fıkıh, tefsir, ahlâk, mantık, biyografi, Arap dili ve edebiyatı, ilimler tarihi, tıp gibi değişik alanlarda çeşitli risaleler, kitaplar yazan Taşköprüzâde Ahmed Efendi'nin biyografi sahasındaki eş-Şakâ'îku'n-Nu'mâniyye fi-Ulemâ'id-Devleti'l-Osmâniyye adını verdiği kitabı tercüme, telhis ve zeyilleriyle Osmanlı tarihinin en geniş kapsamlı biyografik eserler silsilesinin ilk önemli halkasıdır. Arap edebiyatındaki tabakat tarzı eserlerin telhis ve zeyilleriyle yazar, her padişahın saltanat sürdüğü devri bir tabaka kabul edip ilgili devirde vefat eden âlimler ve sâfilerin biyografilerini kaleme almıştır.

Osmanlı ulema biyografilerinin yazım geleneğini başlatan Taşköprüzâde Ahmed İsmâmeddin Efendi, eserinde kendi biyografisini de yazmıştır. Esere zeyl yazan Nevîzâde Atâyî, Uşşâkîzâde Hasîb, Şeyhî Mehmed otobiyografi yazımından kaçınımlarsa da, mütercimler Belgradlı Mehmed Hâkî, İbrahim bin Ahmed el-Amasî, Habîbî Ahmed bin Dervîş bu geleneği sürdürerek çalışmalarının sonunda otobiyografilerini tercümelerinin sonuna eklemiştirler. Zeyl yazarları ve mütercimler bazı biyografilerde kendi biyografilerinden de bahsedebilmişlerdir.

Bu bildiride öncelikle Taşköprüzâde Ahmed Efendi'den başlayarak biyografik eserlerde otobiyografiye ve ben anlatısına yer verip vermeme konusu tartışılacak ve bu yaklaşım farklılıklarının nedenleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca, otobiyografisine yer veren ya da kendisinden bahseden zeyl yazarlarının ya da mütercimlerin kaleme aldıkları ilgili metinlerin tespitine, karşılaştırılması değerlendirilmesine yer verilecek ve bunlar ben anlatısı niteliği taşıması yönüyle imkân ve sınırlılıklar çerçevesinde incelenecektir.

Potentials and Limitations from Autobiography to Ego-Documents: The Case of *Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye*

Taşköprüzâde Ahmed Efendi served as a muderris in various provinces of the Ottoman Empire, and towards the end of his life he was appointed as the kadi of Bursa and Istanbul. He wrote various treatises and books in different fields such as theology, fiqh, tafsir, ethics, logic, biography, Arabic language and literature, history of sciences, medicine, and his book in the field of biography entitled *eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fi-Ulemâ'id-Devleti'l-Osmâniyye* is the first important link in the most comprehensive series of biographical works in Ottoman history with its translations, annotations and supplement. Influenced by the *tabaqat*-style works in Arabic literature, the author considered the reign of each sultan as a stratum and wrote biographies of the scholars and Sufis who passed away in that era.

Taşköprüzâde Ahmed İsameddin Efendi, who initiated the tradition of writing biographies of Ottoman scholars, also wrote his own biography in his work. Even though Nevîzâde Atâyî, Uşşâkîzâde Hasîb, and Şeyhî Mehmed, who wrote supplements to the work, avoided writing autobiographies, the translators Mehmed Hâkî of Belgrade, İbrahim bin Ahmed al-Amasî, and Habîbî Ahmed bin Dervîş carried on this tradition and added their autobiographies to the end of their translations. The authors of the supplement and the translators were also able to mention their own biographies in some of the biographies.

This paper discusses the issue of whether to include autobiography and ego-document in biographical works, starting with Taşköprüzâde Ahmed Efendi, and emphasizes the reasons for these differences in approach. Moreover, the identification and comparative evaluation of the relevant texts written by the supplement writers or translators who include his autobiography or mention himself will be included, and these texts will be examined within the framework of opportunities and limitations in terms of their ego-document qualities.

Suraiya Faroqhi

İbn Haldun Üniversitesi
suraiya.nfaroghi@gmail.com

The Many Identities of Evliya Çelebi. How Many Can We Hope to Identify?/ Evliya Çelebi'nin Çoklu Kimlikleri: Kaçını Tanımlayabiliriz?

Biographies of Evliya Çelebi are common, but when framing the author's account of his life as a first-person narrative, it is good to begin with the headings proposed by Robert Dankoff in his by now classic study. These headings refer to a variety of roles played by Evliya, sometimes one after the other but for the most part simultaneously. Evliya thus appears as a denizen of Istanbul who is at home not only everywhere in the sultans' domains, but in certain foreign territories as well. Being a servitor of sultans and pashas, one of them a grand vizier, does not prevent the author from developing qualities uniquely his own, such as a remarkable skill in conveying information and telling stories, both orally and in writing.

Even so, alternative approaches are possible; and the present study begins with a discussion of Evliya's account of his life and person, by emphasizing his familial ties to a limited part of Western Anatolia, namely the Kütahya-Sandıklı-İzmir area. As for the second step, it is a survey of previous historiographical approaches to Evliya's writing; when studying these works, the reader will discern links to the social and political environments in which the relevant historians of the 1800s, 1900s and 2000s have developed them. Since the 'regionalist' approach proposed in the present study is also a product of its time, we attempt to explain why viewing Evliya as the denizen of a particular region seems especially appropriate in the first quarter of the 21st century.

Şükran Fazlıoğlu

Marmara Üniversitesi
sukran.fazlioglu@marmara.edu.tr

Bir Osmanlı Âliminin 'Entelektüel-Ben' Anlatısı: Bandırmalı Küçük Hamid Efendi'nin *Sebet'i*

Tanınmış bir âlimin hocaları ile onlardan okuduğu kitapların isimlerini zikrettiği eser türü Endülüs ve Mağrib'te *fehrese* olarak adlandırılırken Doğu İslâm

dünyasında bu tür eserlere *sebet*, *mu'cem*, *meşîha* gibi isimler verilmiştir. Bu eserlerin müellifleri hangi hocalardan hangi kitapları ne zaman ve nerede okudukları hakkındaki bilgileri *kıraat* silsilesiyle birlikte vererek kendi hayatlarının önemli bir kesitine ışık tutarlar. Bu esnada kendi benliklerine dair ipuçları da verirler. Bu ipuçları müelliflerin yoğunlaştıkları ilmî alanda hangi hocaları niçin tercih ettiklerini, ne tür eserleri hangi amaçla okuduklarını, yetiştikleri entelektüel ağ içindeki yönelimlerini, vb. ortaya çıkartmakta ciddi katkı sağlarlar. İşte bu çalışmada, yukarıda işaret edilen özellikler göz önünde bulundurularak, 18. yüzyıl âlimlerinden Bandırmalı Küçük Hamid Efendi'nin *sebet* geleneğinin en iyi örneklerinden biri olan *Câmi'u rivâyâti'l-fehâris* adlı eserinden hareketle müellifinin 'entelektüel-ben'i ortaya çıkarılacak ve kendi dönemindeki entelektüel ağ içindeki yeri değerlendirilecektir.

An Ottoman Scholar's 'Intellectual-Self' Narration: The *Sebet* of Bandırmalı Küçük Hamid Efendi

While the type of work in which a well-known scholar mentions the names of his teachers and the books he read from them was referred to as *fehrese* in Andalusia and Maghrib, in the Eastern Islamic world, such works were given names such as *sebet*, *mu'cem*, *meşîha*. The authors of these works shed light on important fractions of their lives by offering information about which books they read, from which teachers, when and where, together with the recitation (*kıraat*) sequence. Meanwhile, they also leave clues regarding their own selves. These clues make a significant contribution to revealing which teachers the authors preferred in the scientific field they concentrated on and why as well as what kind of works they preferred to read and for what purpose, and their orientation within the intellectual network in which they were brought up in, etc. In this study, considering the features mentioned above, the 'intellectual-self' of Bandırmalı Küçük Hamid Efendi, one of the 18th century scholars, will be revealed based on his work *Câmi'u rivâyâti'l-fehâris*, which is one of the most prominent examples of the *sebet* tradition. His place within the intellectual network of his period will be evaluated.

Ümit Karaver

Diyanet İşleri Başkanlığı
umitkaraver@hotmail.com

XV. Yüzyıl Timurlu/Karamanlı/Osmanlı Dünyası Ulemâsından Şeyh Alî El-Bestâmî Musannifek'e Dair Otobiyografik Kayıtlardan Hareketle Biyografik Bir İnceleme

Timurlu/Karamanlı/Osmanlı dünyasının geçişliliği bağlamında merkezi şahsiyetlerden biri olan Şeyh Alî el-Bestâmî Musannifek, eserlerinin içerisinde, zahriye, vikâye ve derkenar notlarında daha önce bilmediğimiz hayatı ile ilgili önemli anekdotlarını, alış-verişlerini, sosyal-siyasi ilişkilerini, seyahatlerini, icâzetlerini, telif, istinsah, temellük ve vakıf kayıtlarını, kişisel notlarını vb. pek çok bilgiyi kaydetmiş ve hayatının büyük bir kısmını "Ben fakir Şeyh Alî el-Bestâmî"/أنا الفقير شيخ علي البسطامي imzasıyla kayıt altına almıştır. Müellifin Türkiye ve dünya kütüphanelerinde bulunan nüshalarında kendisine ait olan (otobiyografik) tüm bu kayıtlardan ve özel notlarından hareketle, parçalardan bütüne giderek bir ben anlatısı oluşturulmuştur. Müellifin kendi "beni"ni nasıl inşa ettiği, hayatındaki kırılma noktaları, kariyeri, siyasi-sosyal ilişkileri, seyahatleri, meşguliyetleri ve görevleri aktarılarak, müellifin hayatıyla ilgili bir yapılandırma ve bir biyografi inşa edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada bir taraftan müellifin kendisi ile ilgili notları yazmasındaki amacının ne olduğu ve neden hayatını kayıt altına alma ihtiyacı duyduğu sorularının cevapları aranacak diğer taraftan da tarih araştırmacılarına mikro tarihçilik perspektifinden farklı bir tarih okuma-yazmanın imkânı sunulacaktır.

Biographical Analysis Based on Autobiographical Records of Sheikh Ali Al-Bestami Musannifak, a Scholar from the 15th Century Timurid/Karamanid/Ottoman World

In the context of the transitionality of the Timurid/Karamanid/Ottoman world, one of the central figures, Sheikh Ali al-Bestami al-Musannifak, recorded important anecdotes about his previously unknown life in his works, as well as his transactions, social-political relationships, travels, authorizations, copying, ownership, and endowment records, personal notes, etc. in his marginal notes, and a large part of his life under the signature "I am the poor Sheikh Ali al-Bestami"/أنا الفقير شيخ علي البسطامي. Based on all these records and personal notes in the copies of the author found in libraries in Turkey

and around the world, a self-narrative has been constructed by moving from fragments to the whole. By narrating how the author constructed his own "self", his turning points in life, career, political-social relationships, travels, occupations, and duties, an attempt has been made to construct a structure and a biography about the author's life.

On one hand, the study will seek answers to the questions of what the author's purpose was in writing notes about himself and why he felt the need to record his life, and on the other hand, it will offer history researchers the possibility of reading and writing history from a microhistorical perspective.

Nurdan Soylu-Şahin

İstanbul Üniversitesi
nabeelnur@gmail.com

Sûfi Pratiklerde Kendilik İnşası Bağlamında Yazının Yeri ve İsmail Hakkî Bursevî (1653-1725)

Yazının kişinin benlik yolculuğunda üstlendiği rolün bilincinde olan sufi yazarlar yazıyla olan ilişkilerini kemal yolculuğunun hem bir aracı hem de neticesi olarak değerlendirirler. Yazı, insanın kendiyile olan iç muhasebesinin görünürlüğüne sağlaması açısından dervişin önce kendisine fayda sağlarken daha sonra da bu yola girecek diğer dervişlere kılavuzluk etmesine olanak tanır. Rüyaları, anlık ilahi ilhamları, ilişki halinde olduğu kişilerle görüşmelerini ciddiyetle kaydeden; varlık, zaman ve mekân hakkındaki idrakini düzenlemek, benliğini, yaratıcısı ve toplumu ile ilişkisini belirlemek; bunlar hakkındaki gelişimi gözlemlemek isteyen sufi benlik yolculuğunu yazı üzerinden kayıt altına alır. Şüphesiz bu, kişinin kendine verdiği veya verildiğini düşündüğü manevî derece ile ilişkili bir durumdur. Tasavvufî geleneğe mühim olmak ile yazıya geçirilmek arasındaki ilişki kişinin kendisini manevî bir silsileye bağlayabilmek adına yazıya geçirmesini zorunlu kılmıştır denilebilir.

Sufilerin birinci şahıs yazılarına yatkınlıklarında şüphesiz yazılı kültürle iç içe yetişmiş olmaları etkili olmuştur. Tasavvuf ilminin hem deneyimsel hem teorik tarafıyla bu metinler için son derece zengin bir kelime dağarcığı sunduğunu da belirtmek gerekir. 17. yüzyılın yazıyla ilişkisi en sağlam isimlerinden İsmail Hakkî Bursevî de hacimli diyebileceğimiz külliyyatında hem yazıyla ilişkisine hem de kendi deneyimlerine dair pek çok şey söylemiştir. Özellikle kişisel defterleri diyeceğimiz mecmualarında kendisi üzerinde nasıl

çalıştığı ve bunların neticelerinin ne gibi ilahi sonuçlar doğurduğunun müjdesini verir. Mecmualarını/not defterlerini takip ederek zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiğinin izini sürmek mümkündür. Üskübi mahlasıyla Üsküp'te ilk gençlik yıllarında tuttuğu defterlerde kendisi üzerinde çalışan bir gençten ziyade geleneği tanımaya çalışan bir öğrenci iken hayatının sonlarına doğru kullandığı defterlerde kendini bilen, bir özne olarak kendisini inşa edebilmiş bir portre çizer. Uzun yolculuklarında defterleri her zaman yanındadır. Bu defterlerde kimlerle irtibat kurduğu, mektupları, rüyaları, anlık ilahi ilhamları, şeyhi ile arasındaki diyalogları, toplumla yaşadığı çatışmalar, ailesiyle ilgili anlaşmazlıklar, kayıplar ve ruhsal çözümlenmelerine imkân tanıyacak pek çok ayrıntıyı çoğunlukla gün ve saat bilgisiyle birlikte kayıt altına tutar. Bu kayıtlar, sufilerin yalnızca kişisellikten arındırılmış metinler üzerinde çalışmadıklarını, kendilerini yok ederek değil var etmeyi tercih ederek de yol aldıklarını gösteren oldukça önemli mikrotarih kayıtlarıdır. Bursevi kendisine ilham olan varidatlarını gün, saat, yıl kaydı ile yazıp bunları şerh ederken kendisi hakkında çözümlenmeler yapar. Rüyaları ve varidatları pasif değil hayatına yön veren muharrik, belirleyici ilhamlardır. Bir yerde karar kılp klmayacağını, bir olaya nasıl tepki vereceğini ve kendisi üzerinde neye çalışmasını gerektiğini, hangi meselelerde olgunlaşıp hangi meselelerde ilerleme ihtiyacı olduğunu ona gösterir. Bu nedenle Bursevi'yi kendisi hakkında konuşmaktan çekinmeyen, kendi benliğini inşa etmek ve otorite olarak gördüğü şahsiyetlerin silsilesine dahil olmak isteyen bir ben-anlatıcısı olarak görmek mümkündür. O, kendisini yok etmek değil var etmek ve kendisinden sonrakiler için var olmaya devam etmek isteyen bir öznedir.

Ismail Hakkı Bursevi in the Context of Sufi Self-Narratives (1653-1725) and His Relationship with Writing in Self-Construction

Aware of the role of writing in the journey of the self, Sufi writers consider their relationship with writing as both a means and an end of the journey to perfection. In terms of providing the visibility of one's internal accounting with oneself, writing allows the dervish to first benefit himself and then to guide other dervishes who will enter this path. The Sufi who earnestly records dreams, momentary divine inspirations, and conversations with those with whom he is in contact; who wants to organize his perception of existence, time and space; who wants to determine his relationship with his self, his creator and his society; and who wants to observe his progress in these areas, records the journey of the self through writing. Undoubtedly, this is related to the degree of spirituality that one has given or thinks one has given

oneself. It can be said that the relationship between being important and being written down in the Sufi tradition has made it obligatory to write down one's self in order to connect oneself to a traditional order of spirituality.

Sufis' predisposition to first-person writing was undoubtedly influenced by their upbringing in written culture. It should also be noted that Sufism, with both its experiential and theoretical aspects, offers an extremely rich vocabulary for these texts. In his voluminous corpus, İsmail Hakkı Bursevî, one of the 17th century's most prominent figures with a strong relationship with writing, had a lot to say about both his relationship with writing and his own experiences. Especially in his mecmu, which we will call his personal notebooks, he gives us the good news of how he worked on himself and what divine results they produced. It is possible to trace how he changed over time by following his mecmuas/notebooks. While in the notebooks he kept in his early youth in Skopje under the pseudonym Üskübi, he was a student trying to get to know the tradition rather than a young man working on himself, in the notebooks he used towards the end of his life, he draws a portrait of a man who knew himself and was able to construct himself as a subject. His notebooks are always with him on his long journeys. In these notebooks, he records who he contacts, letters, dreams, momentary divine inspirations, dialogues between him and his sheikh, conflicts with society, family conflicts, losses and many other details that will enable his spiritual analysis, often with the day and time.

Münzir Şeyhhasan

İstanbul Üniversitesi

munzirseyhhasan@gmail.com

Muhaddis ve Müderris Ahmed el-Menî'nin el-Kavlü's- Sedîd fi İttisâli'- Esânîd Adlı Eserinde Ben-Anlatısı

Âlimler tarafından yazılan otobiyografiler, hatıratlar, seyahatnameler, hocaların ve talebelerin adının yer aldığı icazetnameler ve biyografiler hem tarihi bilgi olarak hem de dönemin düşünce ve ilim dünyasına ışık tutması açısından İslam düşünce tarihinde çok değerli bir yer tutmaktadır. Bu alanda genelde hadisçiler tarafından kaleme alınan sebet, meşyeha, mu'cem ve fehrese türü eserler öne çıkmakta olup, bu eserler içinde bir âlimin ders aldığı hocaları, okuduğu eserler, bu eserlerin müelliflerine kadar uzanan silsileleri ve hocalarından aldıkları yazılı veya şifahi icazetleri gibi ilim ve kültür tarihi açısından birinci elden önemli bilgiler bulunmaktadır.

Bu tebliğde 12./18. yüzyılda Şam'da yaşayıp orada vefat eden Osmanlı alimi muhaddis, edip ve tarihçi Ahmed b. Ali Ömer el-Menîni el-Osmânî'nin (ö. 1172/1759) el-Kavlü's-sedîd fi ittisâli'l-esânîd adlı eserini ben-anlatıları açısından değerlendirmeye çalışacağız. Menîni, hala yazma halinde olup birkaç nüshası bulunan bu otobiyografik eserinde kendi hakkında verdiği detaylı bilgilerin yanı sıra hocaları, onlardan okuduğu kitaplar, onlarla olan münasebeti ve anıları hakkında da bilgiler vermekte hatta rüyalarını bile aktarmaktadır.

Menîni'nin bu eseri ben-anlatıları açısından birkaç farklı cihetten incelenecektir:

(i) Ailesi ve Hayatı: Menîni eserinde ismini, nisbesini, doğum yeri ve tarihini zikretmekte; babasının fiziki ve ilmi vasıflarını da detaylıca anlatmaktadır. Babasının Menîni köyünde h. 1073 yılında cin kadısı ve sahabi Şemhûreş lakabıyla bilinen Abdurrahman ile görüşüp onunla müzakere ettiği yönünde ilginç bir hikaye nakletmekte ve buna binaen kendisinin çok âlî bir isnada sahip olduğunu iddia etmektedir. Bunun dışında bazı rivayet ettiği hadis silsilelerinde cinler olduğunu ileri sürmekte ve böyle rivayetlerin sıhhati hakkında görüş beyan etmektedir.

(ii) Entelektüel Kişiliği ve Ağrı: Menîni muhtelif coğrafyalardan toplam yirmi beş hocasının biyografisini ve onlarla münasebetlerini aktarmaktadır. Örneğin hocalarıyla yaşadığı bazı günlük hâdiseleri, rüyalarını ve hissiyatlarını aktarmaktadır.

(iii) Seyahatleri ve Ulemayla Münasebeti: Bir defa hacca, iki defa Rum diyarına seyahat ettiğini söyleyen Menîni, h. 1145 yılında gerçekleştirdiği İstanbul seyahatinde dönemin şeyhülislâmı Damadzâde Ahmed Efendi'nin (ö. 1154/1741) talebi üzerine Târîhu'l-Ûtbî adlı eser üzerine bir şerh kaleme aldığını aktarmaktadır.

(iv) İlim Silsilesi ve İcazetnameleri: Muhtelif ilimlerde okuduğu kitapların senedini müelliflerine kadar uzanan bir silsile içerisinde alfabetik olarak zikretmiştir. Eserin sonunda da Beşir Ağâ'nın (ö. 1159/1746) talebi üzerine ona verdiği uzun bir icazet metni de bulunmaktadır.

Bunlarla ilgili söz konusu eserde Ben-Anlatılarına girebilecek çok sayıda malzeme olduğunu düşünüyoruz. Bütün bunları derleyip sempozyumda sunmayı hedefliyoruz.

The Ego-Documents within the work titled *Al-Kavlu's-sadid fi ittisâli'l-asânid*, authored by the Hadith scholar and esteemed teacher Ahmad al-Manîni

Autobiographical accounts, memoirs, travelogues, and biographical writings produced by scholars, alongside documentation featuring the names of mentors and students, assume a pivotal role within the historical narrative of Islamic intellectual development. These literary genres provide invaluable insights into both the historical context and the intellectual milieu of their respective epochs. Of particular significance are compositions such as *thabat*, *mashkha* (*mashyakha*), *mudjam*, and *fahrasa*, predominantly authored by scholars specializing in hadith, which furnish firsthand details regarding a scholar's educational journey, mentors, studied works, intellectual lineage extending to the authors of those works, and the formal or informal authorizations received from mentors.

In this paper, we will endeavor to evaluate the work titled *al-Kavlu's-sadid fi ittisâli'l-asânid* by the Ottoman scholar, hadith expert, literary figure, and historian Ahmad b. Ali Omar al-Manîni al-Osmânî (1172/1759), who lived and passed away in Damascus during the 12th/18th century. Our analysis will focus on elucidating the ego-documents presented in this work. Beyond furnishing intricate details about himself, al-Manini imparts insights into his mentors, the literature he engaged with, and his interactions with scholarly figures, even recounting dreams within this autobiographical work, which remains in manuscript form and has multiple extant copies.

The evaluation of al-Manini's work will encompass various dimensions related to ego-documents:

(i) **Family and Life:** al-Manini meticulously details his name, lineage, birthplace, and birthdate, providing a comprehensive account of the physical and scholarly attributes of his father. Notably, he recounts an intriguing narrative of his father's encounter with the jinn judge and companion of prophet Muhammad (PBUH) known as Abdurrahman with the epithet *Shemhuresh* in the village of Manin in the year 1073. Therefore, he claims that he has the most elevation *Isnâd*. Additionally, al-Manini expresses his views on the presence of jinn in some of the hadith chains he narrates and offers insights into the authenticity of such narratives.

(ii) Intellectual Personality and Network: al-Manini offers biographical sketches of twenty-five mentors from diverse regions, elucidating his interactions with them. This includes sharing daily events, dreams, and personal experiences involving his mentors.

(iii) Travels and Scholarly Relations: al-Manini reports undertaking the pilgrimage once and traveling to the Anatolia lands twice. During his 1145 trip to Istanbul, he authored a commentary on the work *Târîhu'l-'Utbi* at the behest of the contemporary Grand Mufti (Shaykh al-Islām) Damadzâde Ahmed Efendi (1154/1741).

(iv) Scholarly Lineage and Certificates: In a systematic alphabetical order, al-Manini lists the transmission chains of the books he studied across various disciplines, extending to the original authors. The work concludes with a lengthy authorization text provided to Beşir Ağa (1159/1746) upon his request.

This evaluation anticipates abundant material within al-Manini's work pertinent to ego-documents, and our objective is to compile and present these insights at the upcoming symposium.

Hatice Aynur

Bağımsız Araştırmacı
haticeaynur@yahoo.com

Tatavlı Mahremî'nin (ö. 1535) Şiirlerini Ben-Anlatısı Olarak Okumak

Modern dönem Osmanlı edebiyat tarihi araştırmalarında öne çıkan isimlerden biri de Tatavlı Mahremî'dir. Onun isminin öne çıkarılmasını sağlayan ise Fuad Köprülü'dür (ö. 1966). Köprülü, Mahremî'nin Edirneli Nazmî (ö. 1585?) ile birlikte Türkî-i Basîd adını verdiği edebiyat akımının iki önemli temsilcisinden biri olduğunu ileri sürer. Türkî-i Basîd Akımı'nın varlığı 1990'lardan itibaren yapılan araştırmalarla tartışmalı hâle geldiğini belirtmek gerekir.

Yaşadığı dönemde kaleme alınan birincil kaynaklarda (mesela şair tezkireleri) Mahremî'nin hayatı ve eserleri hakkında verilen bilgiler sınırlıdır. Son yıllarda yapılan çalışmalar sayesinde Mahremî'nin kaynaklarda adı geçmediği için bilinmeyen eserlerinin nüshaları ortaya çıkmıştır (*Şehnâme, Dîvân, Şütürnâme ve Tarabül'-Mecâlis*). Bu eserler, Mahremî'nin daha detaylı biyografisini yazmaya katkı sunduğu gibi onun duygularını ve düşüncelerini,

gündelik hayatını, dostlarını ve arkadaşlarını, yaşadığı çevrenin fiziksel özelliklerine dair görüşlerini öğrenme fırsatı sunmaktadır.

Bu bildiride Mahremî'nin özellikle şiirlerinin (kaside, gazel, mesnevi, kit'a biçiminde yazılmış) ben-anlatısı olarak yakın okumasının yapılması amaçlanmaktadır. Bu sayede on altıncı yüzyılın ilk çeyreğinde bir İstanbullu Osmanlı yönetici elitinin biyografisine edebî metinlerin ne şekilde ışık tutabileceğini görebileceğiz.

Reading the Poems of Tatavlılı Mahremî (d. 1535) as Ego-Documents

One of the important figures in 20th-century Turkish literary history is Tatavlılı Mahremî. It was Fuad Köprülü (d. 1966) who brought his name to the forefront. Köprülü claimed that Mahremî was one of the two most important representatives of the literary movement, along with Edirneli Nazmî (died 1585?), whom he called Türkî-i Basit (Simple Turkish). It should be noted that research since the 1990s has debated the existence of the Türkî-i Basit Movement.

Only limited information about Mahremî's life and works is available from primary sources (such as the tezkires /biographical dictionaries of poets) written during his lifetime. Thanks to the studies carried out in recent years, copies of Mahremî's unknown works (*Şehnâme*, *Dîvân*, *Şütürnâme* and *Tarabû'l-Mecâlis*) have been found. These works not only contribute to writing a more detailed biography of Mahremî, but also provide an opportunity to learn about how he felt and thought, his daily life, his friends, and his views on the physical characteristics of the environment in which he lived.

This paper aims to provide a close reading of Mahremî's poems such as qasida, ghazal, masnavi, kit'a as ego-documents. Thus, we can see how literary texts can shed light on the biography of a ruling Ottoman elite from Istanbul in the first quarter of the sixteenth century.

Türkan Alvan

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
turkan.alvan@medeniyet.edu.tr

Dolāb-Nāme Türünün Osmanlı Ben-Anlatılarına Katkısı: Fakīr'nin Dolābnāmesi Örneği

Klasik Türk şiirine mahsus bir tür olan dolāb-nāme, tanımı ve işlevi bakımından anlaşılammıştır. Dolāb-nāmelerin bilinen iki örneği Aşık Yūnus'un "Benim adım dertli dolab" ilahisi ve Kaygusuz Abdal'ın 39 beyitlik kasidesidir. Ortaya çıkardığımız ve incelediğimiz yeni dolāb-nāme şiirleri bu türün ben-anlatılarına katkısı olduğunu göstermiştir.

Yeni bilgiler ışığında düzenlediğimiz tanıma göre "*Klasik Türk şiirinde XIV. yüzyıl sonlarından itibaren ortaya çıkan dolab-nāme insanın var oluş sırrını, Allah aşkını, kadere teslimiyeti su dolabı alegoris (temsilî istiare) üzerinden soru-cevap yoluyla ve tahkiyevî üslupla anlatan şiirlerdir.*" incelememiz sonucu Aşık Yūnus (ö.1438?) Kaygusuz Abdal (ö.845/1444?), Fakīr (ö.1444), Hayālī-i Gülşenī (ö.14 Ocak 1570), Gāzi Giray Han / Gazāyī (ö.1607) dolāb-nāme yazan şairlerdendir. Muhteva olarak dolāb-nāmeler "āşıkāne" ve "hākīmāne" olarak ikiye ayrılır. Aşık Yūnus'un Allah aşkıyla inleyip dönen dertli su dolabını anlattığı ilahisi āşıkāne dolāb-nāme içine girer. Diğer dolāb-nāmeler ise *hākīmāne dolāb-nāme* içine girer. Hākīmāne dolāb-nāmenin öncüsü Kaygusuz Abdal'dır. Hākīmāne dolāb-nāmeler hikmetli sözlerle dünya zevklerinden kaçınmayı ve Allah'ın sevgisini kazanmayı öğütleyen şiirlerdir. Hākīmāne dolāb-nāmede su dolabı, hayatın türlü dertlerine maruz kalan kişinin sembolüdür.

Su dolabının metaforik sergüzeşti üzerinden şairler, kendi hayatı hakkında bilgiler verdiği için dolāb-nāmeler Osmanlı ben-anlatılarının kaynaklarındandır. Gāzi Giray Han, Hayālī-i Gülşenī ve Fakīr'nin dolāb-nāmeleri böyledir. Bu bildiride Fakīr'nin dolāb-nāmesi üzerinde az bilinen bu şiirin hayatı hakkında tespitler yapılacaktır. Kalkandelen doğumlu, Rumelilii bir şair olan Fakīr 29 Rebiülâhir 904 / 14 Aralık 1498'de tamamladığı Dolābnāme adlı mesnevisini Sultan II. Bayezid'e sunmak amacıyla yazmıştır. Tek nüshası bilinen bu eser, Macaristan Bilimler Akademisi Oryantal Yazmalar Katalogu'ndaki Türkçe Yazmalar içinde TÖRÖK O.213 numara ile kayıtlıdır.

The Contribution of Dolāb-nāma Genre to Ottoman Self-Narratives: The Sample of Faqīrī's The *Dolāb-nāma*

Dolāb-nāme, being a genre specific to classical Turkish poetry, has not been well understood in terms of its definition and function. Two known examples of dolab-nāmas are Aşık Yūnus's hymn "My name is the troubled water wheel" and Kaygusuz Abdal's 39-couplet qasida. The new dolāb-nāma poems we have discovered and examined have shown their contribution to the self-narratives of this genre.

According to our revised definition in light of new information, dolāb-nāmas are poems that emerged in classical Turkish poetry from the late 14th century onwards, narrating the mystery of human existence, love for Allah, and submission to fate through the allegory of a water wheel in a question-and-answer format and a didactic style. As a result of our examination, Aşık Yūnus (d. 1438?), Kaygusuz Abdal (d. 845/1444?), Fakīrī (d. 1444), Hayālī-i Gülşenī (d. January 14, 1570), and Gāzī Giray Han / Gazāyī (d. 1607) are poets who wrote dolāb-nāmas. In terms of content, dolāb-nāmas are divided into "āşıkāne" (loverly) and "hākimāne" (judicious). Aşık Yūnus's hymn, which narrates the troubled water wheel turning with love for Allah, falls into the āşıkāne dolāb-nāma category. Other dolāb-nāmas fall into the hākimāne dolāb-nāma category. The precursor of the hākimāne dolāb-nāma is Kaygusuz Abdal. Hākimāne dolāb-nāmas are poems that counsel avoiding worldly pleasures with wise words and encourage gaining the love of Allah. At the hākimāne dolāb-nāma, the water wheel is a symbol of a person exposed to various troubles in life.

Dolāb-nāmas, providing information about poets' own lives through the metaphorical presentation of the water wheel are sources of Ottoman self-narratives. The dolāb-nāmas of Gāzī Giray Han, Hayālī-i Gülşenī, and Fakīrī serve this purpose. In this paper, observations will be made about the life of the relatively lesser-known poet Fakīrī based on his dolāb-nāma. Born in Tetova, Fakīrī wrote his mesnevi titled *Dolabnāma*, completed on 29 Rabī'al-Awwal 904 / December 14, 1498, with the intention of presenting it to Sultan II. Bayezid. This work, of which only one copy is known, is registered as TÖRÖK O.213 in the Turkish Manuscripts section of the Catalog of Oriental Manuscripts of the Hungarian Academy of Sciences.

Betül Akdemir-Süleyman

Bağımsız Araştırmacı
beakdemir@gmail.com

Şiirden Ben'e Bakmak: Ümmî Sinan ve Niyâzî Mısırî Perspektifinden Ben-Anlatıları

Ben anlatıları kavramını farklı şekillerde tanımlamak mümkün olsa de en genelde "kişinin dünya ile ilişkisini, deneyimlerini, birincil şahıs perspektifinden dile getirdiği ifadeler" olarak tanımlayabiliriz. Bu ifadelerin yer aldığı metinlerden biri de sufilere ait şiirlerdir. Şiir bir yandan onlara vahdet-i vücut gibi açıkça beyan etmek istemedikleri düşüncelerini dolaylı ifade etme yolu; diğer yandan müşahadeyle/deneyimle temas edilene tahammül edecek bir ifade biçimi sağlar. Yani şiir, suflerin kimi zaman açıklamaktan çekindikleri kimi zaman ise açıklamaya güç yetiremedikleri deneyimlerinin dile geldiği mekândır. Söz konusu bu mekân ben anlatıları bakımından iki cihetle önemlidir: İlk olarak şiirin de dahil olduğu tasavvufî metinler, diğer İslam düşünce ekollerine ait olanlardan, kelim ve felsefe metinlerinden, farklı olarak doğrudan sufinin bireysel deneyimine dayanmaktadır. Nitekim sufler hakikatin burhan veya çıkarım yoluyla değil, ancak müşahade ile olanaklı olduğunu savunmuşlardır. Dolayısıyla sufi Hakikat'î veya aşkını kendi içselliğinde deneyimleyen kişidir. Bu deneyime dayanan şiir de, deneyimin ifade edilemezliğini yönündeki çağdaş iddiaların aksine, diğer deneyimlerden farklı olarak aşkının bir "ben" diline indiği yerlerdir. İkincisi sufler, söz konusu bu deneyimlerinde özellikle günümüzde git gide yaygınlaşan, benliğin geçici, koşullu, itibarî, gölge bir fenomen, bir nitelikler veya olaylar yığını, kurgu veya boşluk vb. olduğu şeklindeki düşüncelerin aksine "tüm bu benliklerin temelinde bulunan, bu benliklere dayanak olan müstesna, hakiki bir Ben'î" idrak ettiklerini söylerler. Bu Yunus'un "bir ben var bende benden içeri" dediği Ben'dir. Bu bağlamda bireysel benliklerin çeşitliliğinin ve çokluğun arkasında örtüsü kaldırılan bu müstesna Ben'î yine onların şiirlerinde görebiliriz. Dahası şiir aynı zamanda Ben idrakine açılmakla birlikte diğer benliklerini devam ettiren sufinin Benle-ben ilişkisini de sahneye koymaktadır. Bu bağlamda yukarıdaki iki özelliğiyle birlikte suflerin kaleminde şiir yalnızca gündelik tecrübedeki ben anlatılarının değil, Hakikat'in deneyiminin, Ben idrakinin, Ben-ben ilişkisinin özel bir ifade türüdür.

Eldeki sunumda, Osmanlı döneminin öne çıkan sufi şairlerinden Ümmî Sinan (ö. 1657) ve Niyazi Mısırî'nin (ö. 1694) divanları yukarıda sunulan çerçevede ele alınacaktır. Her ikisinin divanı da Türkçe'dir. Ümmî Sinan, Yiğitbaşı Ahmet Şemsettin kolundan Eroğlu Nuri'ye (1603) intisaplıdır ve Mısırî'nin hocasıdır. Yiğitbaşı koluna müntesip olanlar genellikle ümmidir ve kimi zaman alim sufiler tarafından ilim sahibi olmamakla eleştirilirler. Medrese eğitimi almış ve İslam ilimlerinde derinleşmiş, Mısırye kolunu kurmuş olan melamî Mısırî ise dönemin siyasi olayları nedeniyle sürgün edilmiş ve hayatını sürgün edildiği yerde nihayete erdirmiştir. Bu sunumda farklı sosyal-kültürel şartlarda yetişmiş olan ümmi olan hocanın ve alim olan öğrencisinin divanları ben anlatıları bağlamında ele alınacak; Ben-ben anlatı ve ilişkisinin farklı hayat şartlarına sahip sufilerin dilinde nasıl ifade bulduğunun izi dönemin şartları da dikkate alınarak sürülecek; bu ifadelerdeki ortak temalar ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Böylece ben anlatıları bağlamında Türkçe yazan iki sufi şairin perspektifi açığa çıkacaktır.

Delving into Self-Reflection in Poetry: Self-Documents from the Perspectives of Ummi Sinan of Elmalı and Niyazi-i Misri

Ego or self-documents can be defined in multiple ways; generally, these documents are considered as personal expressions that capture an individual's life experiences from a first-person perspective. Sufi poetries are among these documents. Poetry presents dual opportunities for them: firstly, it enables them the nuanced expression of their confidential thoughts, illustrated by concepts like vahdat-i vujud; secondly, providing a form of expression that allows for mushahade, an ineffable, direct contemplation or vision of God. In simpler terms, poetry provides Sufis with a space to find a voice for expressing their inner experiences—moments they may choose not to articulate or struggle to put into words.

In the context of self-documentation, this space holds pivotal significance in two ways. Including Sufi poetry, Sufism's literature is rooted in the personal experiences of Sufis, setting it apart from other schools of Islamic thought, such as Kalam and philosophy. In fact, Sufis assert that truth relies on mushahade, rather than on burhan or deduction. In the given context, a Sufi is an individual who experiences truth within their own individuality. Sufi poetry, grounded in personal experiences, serves as the realm where the transcendent being manifests itself through self-expression, challenging contemporary views that emphasize the ineffable nature of the Sufi experience. Secondly, Sufis

assert, based on their experiences, the discovery of an authentic Self that underlies and roots all of their individual selves. This assertion defies the contemporary prevailing notion that the self is conditional, epiphenomenal, a mere collection of events or properties, a fictional construct, or emptiness, etc. This 'Self' is Yunus mentions as "There is another self inside myself". In this context, we can find this revealed-exceptional Self in their poetry.

Furthermore, Sufi poetry also presents us with the Self-self relationship of the Sufi, who, while opening up to the realization of the Self, maintains his other selves. In this context, the poetry wielded by the Sufi is not just an articulation of self-documents in daily experiences but also a distinctive expression of the truths perceived, the understanding of the Self, and the dynamics within the Self-self relationship.

In this presentation, as outlined above, we examine the divans of Ummi Sinan of Elmalı (d. 1657) and Niyazi Mısri (d. 1694), both pivotal figures in the Ottoman era. Divans have both written in Turkish. Ummi Sinan is associated with Eroğlu Nuri (1603), a member of the Yiğitbaşı Ahmet Şemsettin branch and the master of Mısri. Followers of the Yiğitbaşı branch are often labeled as illiterate and occasionally face criticism from scholarly Sufis due to their perceived lack of knowledge. The Melami Mısri, who received madrasah education, delved into Islamic sciences, and established the Mısriyye branch, was exiled due to the political events of the period. He concluded his life in the place of exile. In this presentation, we will explore the divans of an illiterate teacher and his scholarly student, both raised in distinct socio-cultural environments, within the framework of self-documents. We aim to trace how the Self-self document and the relationship between them find expression in the language of Sufis with diverse life experiences, considering the conditions of the time. The objective is to uncover common themes in these expressions. By doing so, we hope to reveal the perspectives of two Sufi poets writing in Turkish concerning their self-documents.

Christiane Czygan

Orient-Institut Istanbul

czygan@oiist.org

The Puzzling Relationship Between the Poet and the Poetic Persona in Early Modern Ottoman Literature

The conventional distinction, developed to understand modern literature, differentiates the levels of poet, imagined poet, narrator, and protagonist. This model, however, seems ill-suited to depicting Early Modern realities, where inclusiveness shaped thought and imagination.

Modern paradigmatic thought and strict structures foil the volatility of the endeavors of Early Modern poets to distance themselves from the poetic persona in one moment and to unite themselves with its style and content the very next moment. If we do not know who the poet and poetic persona are, we can hardly speak about ego contestations in literature. This paper explores the nature of this volatility and sheds light on the idiosyncratic features of union and distinction in the creation of a poetic persona.

The Hamburg manuscript by Sultan Süleyman, who wrote under the pen name Muhibbi, serves as a prime example for delineating different agencies and the relevance of imagery, tropes, and rhetorical devices. I also explore how ego and self-dissolution went hand in hand and created the aura of permanent change and instability.

Erken Modern Osmanlı Edebiyatında Şair ile Kişiliğinin Muammalı İlişkisi

Modern edebiyatı anlamak için geliştirilen geleneksel ayırım, şair, hayali şair, anlatıcı ve kahraman düzeylerini birbirinden ayırır. Ancak bu model, kapsayıcılığın düşünce ve hayal gücünü şekillendirdiği Erken Modern gerçeklikleri tasvir etmek için uygun görünmemektedir.

Modern paradigmatik düşünce ve katı yapılar, Erken Modern şairlerin bir anda kendilerini şiirsel kişilikten uzaklaştırma ve hemen ertesinde kendilerini onun üslubu ve içeriğiyle birleştirme çabalarının değişkenliğini engeller. Şairin ve şiirsel kişiliğinin kim olduğunu bilmezsek, edebiyattaki ego çekişmelerinden söz edemeyiz. Bu makale, bu değişkenliğin doğasını araştırıyor ve şiirsel bir kişiliğin yaratılmasında birleşme ve ayrışmanın kendine özgü özelliklerine ışık tutuyor.

Muhibbi mahlasıyla yazan Sultan Süleyman'ın Hamburg el yazması, farklı aktörlerin, imgelerin, mecazların ve retorik araçların uygunluğunu tanımlamak için önemli bir örnek teşkil ediyor. Ayrıca ego ve benlik çözülmesinin nasıl ele vererek sürekli değişim ve istikrarsızlık havası yarattığını da araştırıyorum.

Sena Hatip Dinçyürek

Orient-Institut İstanbul
senadincyurek@gmail.com

Approaching Late Ottoman Petitions in Rumelia as Self-Narratives, Discussing Their Potential and Limits

This paper aims to contribute to the ongoing discussion regarding whether the petitions (arzuhâls) that exist in extreme numbers under various classifications of the Ottoman Archives can, or should be, regarded as the examples of self-narratives. The gist of this study is, even though the vast majority of the records coming from arzuhâl collections cannot be argued to fall in the category of “ego-documents”, there are such examples that substantially deserve this approach.

This research is based on the rather rich collection of petitions among the papers of the General Inspectorate of Rumelia (*Rumeli Vilâyatı Umûm Mûfettişliği- Teftişat-ı Rumeli Evrakı*) date back to the first decade of the twentieth century. They were submitted directly to the General Inspectorate, particularly between the years 1902-1909, and today they are classified under the sub-category of “arzuhâl” (BOA. TFR. I. ŞKT.). This collection contains petitions written in the Rumelian provinces, by people from all segments of the society, from all of the ethnic groups and religious communities, both men and women of various ages. Due to the peculiarities of the region and also the time period, petitioning the government was a largely consulted method and people were eager to make their voice heard by the Inspector-Pasha, who was at the time the highest representative of the Hamidian government in the region. The Rumelian petitions examined as a part of this study therefore proved, not only to be invaluable sources of late Ottoman socio-economic history, but since the petitioners were so eager to legitimize their personal requests they extensively explained themselves in their appeals, turning some of these documents almost into partial autobiographies, thus to self-narratives.

Integrating the concepts of late Ottoman petitions to the discussion regarding ego-document, their potentials and limits as historical sources of Ottoman History will further contribute to our understanding of self-narratives. Therefore, it seems reasonable to consider this type of Ottoman records as self-narratives and keep their limits and impediments in mind, rather than missing out a promising set of historical sources from the genre.

Rumeli’de Geç Dönem Osmanlı Dilekçelerine Ben-Anlatıları Olarak Yaklaşmak, Potansiyel ve Sınırlarını Tartışmak

Bu çalışma, Osmanlı Arşivi’nin çeşitli tasniflerinde yer alan çok sayıda arzuhâl’in “ben- anlatısı” örneği olarak kabul edilebilirliği veya böyle bir değerlendirmenin gerekliliği konusunda süregelen tartışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ana fikri, arzuhâl koleksiyonlarındaki evrakın büyük çoğunluğunun “ben-anlatısı” kategorisine girmese de, bu yaklaşımı hak eden örneklerin de mevcut olduğudur.

Bu araştırma, Rumeli Vilâyâtı Umûm Müfettişliği’nden kalan Teftişat-ı Rumeli Evrakı’nın, yirminci yüzyılın ilk on yılına ait, oldukça zengin dilekçe koleksiyonuna dayanmaktadır. Belgeler 1902-1909 yılları arasında, doğrudan Umumi Müfettişliğe sunulmuş olup, günümüzde “arzuhâl” (BOA. TFR. I. ŞKT.) tasnifinde yer almaktadır. Koleksiyonda, Rumeli vilayetlerinde yaşayan, toplumun her kesiminden, her etnik grup ve dini topluluktan, farklı yaşlardaki erkek ve kadınların yazdıkları dilekçeler bulunmaktadır. Bölgenin ve dönemin sıradışılığı nedeniyle devlete dilekçe vermek sık başvurulan bir yöntemdi ve insanlar dönemin Hamidiye idaresinin en yüksek temsilcisi olan Müfettiş Paşa’ya seslerini duyurmaya istekliydiler. Dolayısıyla, bu çalışmaya konu olan Rumeli arzuhâlleri yalnızca geç dönem Osmanlı sosyo-ekonomik tarihi açısından paha biçilmez kaynaklar olarak ortaya çıkmakla kalmamış, aynı zamanda dilekçe sahipleri kişisel taleplerini meşrulaştırma konusunda çok istekli olduklarından, başvurularında kendilerini detaylı şekilde anlatarak bu arzuhâlleri neredeyse kısmi otobiyografilere, dolayısıyla da “ben-anlatılarına” dönüştürmüşlerdir.

Geç dönem Osmanlı arzuhâlleri olgusunu ve bu belgelerin Osmanlı Tarihine kaynak oluşturmadaki imkân ve sınırlarını ben-anlatıları tartışmasının bir parçası yapmak konuya dair anlayışımıza katkıda bulunacaktır. Bu nedenle, muhtemel sınır ve sorunlar da göz önünde bulundurularak, bu türden Osmanlı belgelerini ben-anlatıları türü için değerlendirmeye almak, gelecek vaat eden bu kaynak türünü topyekûn gözden kaçırmaktan daha makul olacaktır.

Şule İyigönül-Ataşağın

Bağımsız Araştırmacı
suleiyigonul@gmail.com

Şair Nâbî'nin Mûnşeât'ı Üzerine Bir İnceleme (1642-1712): Mûnşeât'ta "Ben'i" Aramak

17. yüzyıl Osmanlı şairlerinden olan Nâbî, şiir dışında inşa türünde de eserler vermiştir. Bu eserlerin toplandığı Mûnşeât'ı kendi ismi ile anılmaktadır. Mûnşeât'ta, Nâbî'nin hayatının yaklaşık olarak elli yılına yayılmış mektuplar bulunmaktadır. Bu mektuplar, onun hayatı boyunca yapıp ettiklerini, muhatap, dost ve düşmanlarını, his, hayal ve düşüncelerini aksettirmesi bakımından oldukça önemlidir. Tarih araştırmalarında metinlerde "Ben" i arayan "duygu tarihi"ne ışık tutan Ben-anlatıları son yıllarda önemli bir yere sahip olmuştur. Nâbî'nin Mûnşeât'ı içerdiği mektuplar sayesinde Ben-anlatıları'nın konusu olmaya aday bir eserdir.

Mektuplarında, yirmi sene kadar Sultan IV. Mehmet'in huzurunda çalışma şerefine nâil olduğunu belirtmektedir. Şâm Defterdârlığından azledilmesinden sonraki dönemde sıkıntı çektiği anlaşılmaktadır. Nâbî, kendi yöneticilik yıllarında otuz kırk kadar şair, kâtip, âlim, şeyh ve mûsikîşinâsa yıllık ücret verdiğini iftiharla belirtmektedir. Kadim dostları vardır. Bazen mektuplarında bu dostlarından bahseder. Kullandığı ifadeler, onun dostlarına ve dostluk kavramına özel önem verdiğine işaret etmektedir. Bir taraftan çok samimî ve içten bir üslûpla muhatabından bazı isteklerde bulunurken diğer taraftan en galiz küfürleri hoşlanmadığı bir muhatabı için acımasızca kullanabilmektedir. Toplum ve siyasî tarih ve edebî yönü ile ele alınan Nâbî'nin Mûnşeât'ı, bu sefer Ben-Anlatıları bağlamında Nâbî'yi kendi kaleminden tanımak üzere incelenmektedir.

An Analysis of Poet Nabi's Mûnşeât (1642-1712): Searching for "Ego" in Mûnşeât

Nâbî, a 17th century Ottoman poet, also produced works in the "inşa" besides poetry. These works are collected in his Mûnşeât, which is named after himself. In the Mûnşeât, there are letters that span about fifty years of Nâbî's life. These letters are very important in terms of reflecting his deeds, interlocutors, friends and enemies, feelings, imaginations and thoughts throughout his life. Self-narratives that shed light on the "history of emotions" that search for "I"

in texts in historical research have gained an important place in recent years. Nâbî's Münşeât is a work that is eligible to be the subject of self-narratives thanks to the letters it contains.

In his letters, he states that he had the honor of working in the presence of Sultan IV. Mehmet for about twenty years. It is understood that he suffered after being dismissed from the Damascus Defterdarship. Nâbî proudly states that he paid annual salaries to thirty or forty poets, scribes, scholars, sheikhs and musicians during his own administration years. He has old friends. Sometimes he mentions these friends in his letters. The expressions he uses indicate that he attaches special importance to his friends and the concept of friendship. On the one hand, he makes some requests from his interlocutor with a very sincere and sincere style, on the other hand, he can use the most vulgar curses mercilessly for an interlocutor he does not like.

Nâbî's Münşeât, which is dealt with in terms of social and political history and literary aspect, is examined this time in order to get to know Nâbî from his own pen within the context of self-narratives.

Beyzanur Eraslan

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
beyzanurers@gmail.com

Enderunlu Hacı Mustafa'nın Lalasına Mektupları

Bu bildiri, Enderunlu bir öğrencinin lalasına yazdığı mektuplar üzerine kuruludur. Enderunlu Hacı Mustafa, 1182 ve 1183 yıllarında (1768-1769) lalasına yazmış olduğu, mevcut adedi on altıyı bulan ve en aşağı bir hafta arayla yazılmış olan mektuplarında, yer yer sağlık durumunu bildirirken, bir yandan da bazı ihtiyaçları için lalasından sıklıkla para ister, ona anne ve babasının selamlarını iletir. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nin evrak fonunda bulunan söz konusu on altı mektup, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında bir Enderunlu'nun lalası ile iletişimi üzerinden bir tür hoca-öğrenci ilişkisi örneği olarak konuya dair düşünmeyi sağlayabiliyorken, diğer yandan başlı başına bir ben anlatısı olarak karşımıza çıkar. Bu noktada, Hacı Mustafa'yı -şimdilik- eşsiz kılan, bir Enderunlu olması, lalasına bu türden mektuplar yazmasıyla konuya ilişkin birinci elden veri sunabilmesinin de dışında, yazdıklarında gördüklerimizle, hastalıkları, kaygıları, memnuniyetleri, ihtiyaçlarını dile getirirken sunduğu mahcubiyetleri, minnet duygusu,

günü ve gündemini meşgul eden durumlarıyla, onu her şeyden önce bir birey olarak gözlemlemize tanık olabilme fırsatı sunmasıdır. Böylesi ilginç bir metin olmasına rağmen, Enderunlu Mustafa'nın mektupları mevcut literatürün bir malzemesi değil gibi görünüyor. Bu doğrultuda, sunumda Hacı Mustafa'nın literatürde bugüne dek yer almamış mektupları tanıtılacak, onun lalasıyla olan iletişiminin Enderun'da tipik bir öğrenci-lala ilişkisi örneği olup olamayacağı düşünülürken, esas itibarıyla, bu türden bir verinin araştırmaya açılması gerektiğinden bahsedilecektir.

Letters to Lala from Enderunlu Hacı Mustafa

This paper is based on the letters written by a student from Enderun to his lala. In his sixteen letters which he wrote to his lala in the years of 1182 and 1183, written at least a week apart, Enderunlu Hacı Mustafa, sometimes states his health condition, on the other hand, he frequently asks for money for some his needs and he conveys his parents' greetings. While the sixteen letters in question, existed in the document fund of the Topkapı Palace Museum Archive in the Presidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives, can provide to think about as an example of the tutor-student relationship through an Enderunlu's communication with his lala in the second half of the eighteenth century, on the other hand, they also appear as a self-narrative in itself. At this point, what makes Hacı Mustafa unique -for now- is not only the fact that he is from Enderun and he can provide with first-hand data on the subject by writing such letters to his lala, but also the fact that what we see in his writings, his illnesses, his concerns, his satisfaction, his embarrassment while expressing his needs, his gratitude, and the situations that occupied his day provide us with the opportunity to observe him as an individual first and foremost. Despite that it is such interesting text, it seems that Enderunlu Mustafa's letters do not seem to be a material of the existing literature. In this respect, the presentation will introduce Hacı Mustafa's letters, which have not been included in the literature by now, and while considering whether his communication with his lala could be a typical example of a student-tutor relationship in the Enderun, it will be mentioned that this kind of data should be opened to research.

İlkay Kirişçiöğlü

Sapienza Università di Roma

ilkay.kiriscioglu@gmail.com/ilkaykiriscioglu@gmail.com

Devrimci Bir Macar Mühtedisinin Sorgusunda “Ben”

Her ne kadar uluslararası literatürde adli soruşturmalar yoluyla elde edilen tanıklıkların ben-anlatısı olarak değerlendirilebilecek malzeme sağlama potansiyeli tartışılmış olsa da Osmanlı tarihi bağlamında sorgu zabıtlarının (*istintaknâme*) bu anlamdaki kuramsal ve yöntemsel durumu yeterince ele alınmamıştır. Bu bildiride bir arşiv belgesi türü olarak istintaknâmeler kısaca tanıtılacak ve şüphelinin yeminli ifadelerinin insan odaklı tarih anlatımı bakımından sağlayabileceği fırsatlar soruşturulacaktır. Sorgulanma işleminin şüpheliyi otorite önünde konumlandığı kaçınılmaz karşılık üzerinden söz konusu ifadelerin güvenilirliği ve buna bağlı olarak mülakat yolu ile tetiklenen öznenin sunduğu anlatımın tarihsel kaynak olarak değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gerekenler tartışılacaktır. Tartışmaya temel teşkil edecek olan örnek olay 1861 yılının ilkbaharında belirli şüphelere binaen Osmanlı makamları tarafından farkı yer ve tarihlerde yedi defa sorgulanmış olan bir devrimcinin yeminli ifadelerine dayanmaktadır. Buna göre Macar kökenli Charles Justinian Avusturya ordusunda muvazzaf iken Po Nehri’ni aşarak ülkesinden firar eder. İtalya’nın kuzeyinde yaptığı bir dizi seyahat sonunda o sırada Bourbon rejimiyle çarpışan Giuseppe Garibaldi’nin gönüllü birliklerine katılır. Savaş bittikten sonra Napoli şehrinde soydaşlarının kurduğu devrimci bir komiteye üye olur ve ardından vapurla İstanbul’a gönderilir. Osmanlı başkentindeki ilk görevi 1849 yılında Osmanlı İmparatorluğu’na sığınan Macar ve Leh mühtedilerinden olan Tabib Hüseyin Bey ile temas kurmaktı. Bu kişinin evinde birkaç ay konaklayan Justinian devrimci amaçlar doğrultusunda Belgrad’a gitmeye memur edilir. İhtida edip Hüseyin ismi yazılı bir mürur tezkiresi ile İstanbul’dan ayrılan Justinian’ın misyonu Eflak polisinin radarına yakalanır. Yergöğü’nden Tuna’nın karşı tarafına gönderildiğinde ise bu kez karşısına Avusturya konsolosu çıkar. Justinian çareyi Rusçuk’taki Osmanlı hükümet konağına sığınmakta bulur ve böylece bu çalışmaya kaynak olan belgelerin üretimi başlar. Faaliyetlerinin Habsburglar aleyhinde olduğunu anlatmaya çalışan Justinian sorgularında sadece devrimci faaliyetlerinden değil aynı zamanda ideolojik ve siyasi bilincini dışa vurur. Bu anlamda verdiği ifadeler bağlı bulunduğu örgütsel yapı dolayısıyla o sırada İstanbul’da mukim olan Macar-Leh mühtedi toplumun 1860’larda dünyayı algılama biçimlerinin analizi için oldukça zengin malzeme sunar.

Bütün bunlar birlikte düşünöldüğünde, Osmanlı arşivlerinde muhafaza edilen tüm istintaknâmelerin birer ben anlatısı olarak değeriendirilmesi abartılı sayılabilirse de bunların kategorik olarak ilgili literatürün dışında tutulması da eşit derecede yanlış olduğu söylenebilir.

“The Self” in the Interrogation of a Revolutionary Hungarian Convert

Even though the potential of testimonies obtained through judicial investigations to provide source material that can be considered to be ego-documents is largely discussed in the international literature, the theoretical and methodological status of interrogation protocols (*istintaknâme*) in the context of Ottoman history in this sense has not been adequately addressed. After briefly introducing interrogation protocols as a type of archival source, this paper explores the opportunities that the testimonies of suspects under oath may provide historians with narrating human-oriented history. Based on the inevitable antagonism inherent to the interrogation process that places the suspect against the authority, the reliability of the statements in question as a historical evidence and thus what should be taken into consideration while evaluating them is also discussed. The case study is based on the sworn testimony of a revolutionary interrogated seven times by the Ottoman authorities at different times and places upon certain suspicions in the spring of 1861. Accordingly, Hungarian Charles Justinian deserts his country by crossing the Po River as he was in the service of the Austrian army. After a series of travels in the north of Italy, he joins the army of volunteers led by Giuseppe Garibaldi, who fights against the Bourbon rule at the same time. After the war, he becomes a member of a revolutionary committee established by his compatriots in Naples and is then sent to Istanbul by steamer. His first mission in the Ottoman capital was to get in touch with Doctor Hüseyin Bey, one of the Hungarian and Polish converts who had taken refuge in the Ottoman Empire in 1849. Having stayed in his house for a few months, Justinian was assigned to set out to Belgrade for revolutionary purposes again. Justinian departs Istanbul with a safe conduct (*mürur tezkiresi*) bearing the name Hüseyin upon his conversion prior to journey, yet his mission is caught on the radar of the Wallachian police who sends him from Yergöğü to the opposite shore of the Danube, where he confronts this time with the Austrian consul. Justinian seeks refuge in the Ottoman governor’s office in Rusçuk and the production of the documents that form the basis of this paper begins. Trying to explain the nature of the revolutionary activities he got involved in as being against the Habsburgs,

Justinian simultaneously reveals his ideological discourse and political perceptions in his interviews. Through the organizational network of which he was a part, his testimonies provide rich material for the analysis of the way the Hungarian-Polish immigrant community in Istanbul perceived the world in the 1860s. Taken all together, it might be an exaggeration to put forward that all the interrogation protocols in Ottoman archives are ego-documents, though it is equally incorrect to categorically dismiss them from the relevant literature.

Safiye Türker Işıksel

Istanbul Medeniyet Üniversitesi
safiyetrker@gmail.com

The Safrat Al-Batrak Makâriyûs: Travel-Journal of Bûlus Ibn Al-Za'îm Al-Halabî

Bulus ibn al-Za'îm al-Halabî, commonly recognized in secondary literature as Paul of Aleppo, embarked on a journey from Aleppo to Russia spanning from 1652 to 1659, accompanying his father Macarius al-Za'îm, the patriarch of the Antioch Patriarchate. Their route traversed Anatolia, the Danubian Principalities, and the Cossacks Land. Paul diligently documented his observations, mainly consulting the liturgical calendar in addition to the Hijri, Julian, and old Greek calendars interchangeably. In the process of crafting a narrative from his extensive notes post-journey, Paul adhered strictly to the chronological order of events, delineating them day by day rather than adopting a story-based approach. In the opening lines of his work, Safrat, he categorizes it as "ta'rîkh" and identifies himself as a "mutarrikh." Paul acknowledges his lifelong interest in reading chronicles and expresses a desire to create a chronicle devoid of legendary elements, distinct from preceding examples. He seeks to establish a "ta'rîkh" grounded solely in evidence confirmed by his firsthand experience. However, as Paul delves into the execution of this genre through numerous edits, he surpasses standard requirements. Notably, he provides a highly detailed account of his observations, aligning with his self-imposed directive of "without omitting anything." This account encompasses not only descriptions of significant "major" events, such as wars or diplomatic protocols, but also delves into exhaustive depictions of the material culture of everyday life, sometimes delving into the mundane.

One of the distinguishing factors that sets *Safrat* apart from previous chronicles and positions Paul as an author of a personal record is his lack of proficiency in the literary tools and patterns of classical Arabic. As a semi-literate scholar-cleric, he predominantly employs colloquial Arabic, replete with numerous liturgical terms and Turkish, Greek, and Slavic loan words in Arabic characters. This linguistic composition is further marked by numerous grammatical mistakes, a reality acknowledged openly by Paul himself. These factors prompt Paul to present his observations directly, without conforming to a specific literary pattern. Emancipated from the constraints of genre conventions and strict grammatical rules, Paul freely imparts information to the best of his ability, seamlessly integrating autobiographical fragments into the narrative. Despite the author's initial assertion of providing a partial record, the narrative unfolds as a rich tapestry of personal revelations, resonating through the human voice of Paul of Aleppo, interwoven seamlessly throughout *Safrat*. This nuanced approach to historical narrative and personal recording situates Paul as a distinctive and insightful contributor to the scholarly discourse.

Safratü'l-Batrîk Makaryûs: Halepli Paul'un Yolculuk Günlüğü (1652-1659)

Antakya Patriği Makaryus ez-Zaim'in oğlu Halepli Paul, babasının Halep'ten Rusya'ya kiliseye finansal yardım sağlamak için yaptığı bu yolculuk (1652-1659) boyunca eşlik eder ve güzergâhı Anadolu, Tuna beylikleri ve Kazak ülkesini kapsayan bu yolculuğun münavebeli olarak Hicri, Jülyen ve eski Grek takvimine göre gün dökümünü tutar. Bu notları yolculuk sonrasında tashih ederken de aynı kronolojik sıraya sadık kalır. Her ne kadar bir yolculuk anlatısı olsa da, Paul, eserinin dibacesinde *Safra'yı* "târîh", kendini "müterrih" olarak nitelendirmektedir. Bu eseri yazmaktaki temel amacının ise Hristiyan dindaşlarını, ziyaret ettiği diğer Ortodoks ülkelerdeki adetlerden haberdar etmek olduğunu belirtir. Ayrıca daha önce merakla okuduğu "efsanevi" unsurlarla dolu kroniklerden farklı olarak kendisinin bizzat görüp duyduklarını hiçbir eksiltmeye gitmeden olduğu gibi aktarma iddiasındadır.

Safra'nın ne seyahatname ne de bir târîh/kronik türünün özelliklerini tam olarak taşıdığı söyleyebiliriz. Paul'un kendine has böyle bir metin ortaya koymasındaki temel nedenlerinden biri de sistematik eğitim almamış bilgin bir din adamı olmasıdır. Söz konusu türlere aşinalığına rağmen gözlemlerini belli bir kalıbın içine sıkıştırmaya çalışmamıştır. İstifli klasik Arapçadan ziyade konuşma diline yakın bir Arapça ile yazması da yine gözlemlerini edebi

oyunlara feda etmeden doğrudan aktarabilmesini sağlamıştır. Bütün bu anlatı boyunca kendisiyle ilgili otobiyografik bilgileri yeri geldikçe aktarmakta, yazma sürecine ilişkin öz-düşüncelerle notlara yer vermekte, özellikle de karşılaştıkları durumlar karşısındaki duygulanımlarını her defasında ifade etmektedir. Daha önceden okuduğu metinlerde geçenleri tekrarlamak yerine doğrudan gözlemlerini aktarması ve özellikle de bir okur kitlesinin merak duygusunu gidermek gibi bir kaygısı olmamaklığıyla seyahatname türünden farklılaşmaktadır. Sadece savaş ya da diplomatik teşrifat gibi tarihe geçirmeye değer görülen olayların dışında “hiçbir şeyi çıkarmadan” günlük yaşama ilişkin son derece detaylı bir dökümü içermesiyle de *Safra*, tarih/kronik türünden ayrılmaktadır.

Tuğba İsmailoğlu Kacır

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

tugbakacir@gmail.com

Yoldaki “Ben”ler: 19. Yüzyıl Avrupa Seyahat Günlüklerinde Benlik Algısı

Ben-anlatısı olarak kabul edilen metinlerin başında gelen günlüğün bir türevi olan seyahat günlükleri Avrupa’da oldukça yerleşik bir yazın türüdür. Erken Modern dönemden beri bir tür olarak yaygınlık kazanan ve modern zamanlarda popüler hale gelen seyahat günlüklerinin bir seyahatname mi yoksa bir günlük mü olduğu sorusu ben-anlatısı metinlerini tanımlama çabasında olan tarihçi için oldukça ilgi çekicidir.

Bu sunumda 19. yüzyılın ilk yarısında Alman bölgesinde yazılmış seyahat günlüklerinin örneğinde dönem seyahat günlüklerinin hangi forma daha yakın olduğu sorusuna odaklanılacaktır. Bir seyahat günlüğünde yazar ne kadar kendisine dair bilgi verme çabasında, “ben”ini ne kadar açık etmektedir? Seyahat günlüğünde karşımızda duran “ben” seyahat halindeki “ben” olarak mı sunulmaktadır? Farklı meslek gruplarının çeşitli niyetlerle çıktıkları seyahatlerde tuttıkları çok sayıda günlük bir arada değerlendirildiğinde ben-anlatıları bağlamında türün nereye konması gerektiği bu çalışmanın ana meselesidir.

The “I”s on the Road: Self-Identity in 19th Century European Travel Diaries

Travel diaries, considered a subtype of diaries among texts classified as ego-documents, represent a well-established literary genre in Europe. The

question of whether these travel diaries, prevalent as a genre since the Early Modern period and gaining popularity in modern times, should be classified as travelogues or diaries is of great interest to historians aiming to define ego-document texts.

This study focuses on determining which form is closer to the travel diaries of the period, using examples from travel diaries written in the German region in the first half of the 19th century. In a travel diary, to what extent does the writer endeavor to provide information about themselves, and to what extent do they reveal their "I"? Is the "I" depicted in the travel diary presented as actively engaged in the journey? The primary concern of this study is where the genre should be placed in the context of ego-documents, considering the large number of diaries kept by various professional groups during their travels with different intentions.

Mine Karataş

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
minekaratastde@windowslive.com

Bir Sürgün Anlatısı Örneği: Vahîd-i Mahtûmî'nin *Lâlezâr*'ı

Klasik Türk şiirinde şehrengiz; bir şehrin doğal güzelliklerini, insanını, kültürel ve sosyal yaşantıya dair unsurlarını işleyen bir türdür. On sekizinci yüzyıl şairlerinden Vahîd-i Mahtûmî'nin şehrengiz örneği eseri *Lâlezâr*, günümüzde Larissa olarak bilinen Yenişehir'in güzelliklerini anlatır. Şair, şehrin güzelliklerinin yanı sıra orada edindiği dostlarını anlatmayı da ihmal etmez. Mahtûmî'nin yaşamı oldukça çalkantılıdır. Bir dönem Padişahın gözdesi iken İstanbul dışına sürgüne gönderilmesi, af talebinin karşılıksız kalması elbette şiirine yansır. Bu yönüyle *Lâlezâr* dikkate değer bir eserdir. Eserin yazılış gayesinin kendi hayatını anlatmak olduğunu söyleyemesek de şair uğradığı haksızlıkları, liyakat ehlinin hüsrana uğradığını, liyakatsizlerin ise köşe başlarını tuttuğunu metinde fırsat buldukça dile getirir. Bu çalışma *Lâlezâr*'da müellifin bilinme arzusu ve bunu dile getiriş biçimi üzerinde durmayı amaçlamakta ve eserin ben-anlatısı kapsamında yerini sorgulamaktadır.

An Example of an Exile Narrative: Vahîd-i Mahtûmî's *Lâlezâr*

In classical Turkish poetry, shehrengiz is a genre that deals with the natural beauties, people, cultural and social life of a city. Eighteenth century poet

Vahîd-i Mahtûmî's work *Lâlezâr*, an example of a shehregiz, tells about the beauties of Yenişehir, now known as Larissa. The Poet not just tells the beauties of the city he in addition to tells about the good relationship he made there. Mahtûmî's life was quite turbulent. While he was the Sultan's favourite for a while, his exile outside Istanbul and his unanswered request for amnesty are of course reflected in his poetry. In this respect, *Lâlezâr* is a remarkable work. Although we cannot say that the purpose of writing the work is to narrate his own life, the poet expresses the injustices he suffered, that the people of merit were frustrated, and that the people without merit held the corners as much as possible. This study aims to focus on the author's desire to be known and the way he expresses it in *Lâlezâr* and questions the place of the work within the scope of ego-document.

Kemal Gurulkan

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
kgurulkan@gmail.com

Topkapı Sarayı Müzesi Evrakında Ayşe Sineperver Sultan'ın Kethüdası ile Yaptığı Yazışmalarda Ben-Anlatıları

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde saray teşkilatının devlet idaresi ile ilgili her türlü yazışma ile Harem mensuplarının saray içi ve dışıyla yaptıkları yazışmaları barındıran ve TSMA. e referansı ile tasnif edilmiş olan evraklar uzun yıllar Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi idaresinde ve Topkapı Sarayı'nda bulunmakta idi. 2018 yılında daha önce Osmanlı Arşivi'nin uzman personeli tarafından özetleri revize edilen, eski referanslar korunarak, yeni referans numarası verilen bu evraklar Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda hizmete sunulmaya başlanmıştır.

Söz konusu fonun 1500-1800 yıllarına ait belgelerin tümü üzerinde yapmış olduğumuz katalog taramasında dikkatimizi çeken bir belge grubu oldu. Bu belgeler I. Abdülhamid'in kızlarından Esmâ Sultan'ın (1778-1848) Kethüdası ile yaptığı yazışmalara ait belge grupları idi. Devlet görevleri olmamasına rağmen yazışmaların bu denli yoğun oluşu dikkat çekici idi. Belgeler tekli günlük yazışma tezkireleri şeklinde gömlekleşmiş olabildiği gibi 50-60 belgeyi içeren gömleklerden oluştuğu da görülmüş ve bunlar okunmak suretiyle rutin yazışma formundaki belgeler arasında bulunan ve ben-anlatısı içerikli olanlar seçilmiştir. Ancak yazışmaların çoğunun Esmâ Sultan'ın şahsından ziyade kendisinin ve Sultan IV. Mustafa'nın (1779-1809) validesi, IV. Mustafa'nın

padişah olmasıyla da Valide Sultan unvanı alan Ayşe Sineperver Sultan'ın (1761-1828) ağzından yazılmış olduğunu gördük ve sunumumuzun odağına özellikle bunları almayı uygun gördük.

Devlet belgelerinin biçimsel dili dışındaki hitap ve dua cümleleri ile başlayan bu belgelerde Ayşe Sineperver Sultan'ın duygularının dışı vurumunu, kızının piyasa tarafından dolandırılmasına karşı kethüdasına yaptığı uyarıları, maddi sıkıntılarının arttığı, tasarrufun had safhada olduğu dönemde Valide Sultan'ın bu konudaki hem uyarılarını hem de bir anne içtenliği ile dualarını, tüm aile ilişkilerini yansıtacak ifade zenginliği içinde, "ben-anlatısı" kavramı altında değerlendirilebileceğini tespit ettik.

Osmanlı Literatüründe Ben-Anlatıları: Envanter, Analiz (1500-1800) isimli TÜBİTAK projesi kapsamında, Osmanlı Arşivi'ndeki taramalarımız sırasında tespit ettiğimiz bu belge grubunun Klasik dönem Osmanlı Haremine dair izlerin de bulunduğu bu tebliğde çok sayıda ben anlatı örneği ile üçüncüsü yapılacak olan Ben-Anlatıları toplantısına katkı sunacağını değerlendirmekteyiz.

Ego-Documents in the Correspondence Between Ayşe Sineperver Sultan and Her Kethüda in the Records of Topkapı Palace Museum Archives

In the classical era of the Ottoman Empire, the documents regarding the palace organisation, including all kinds of correspondence related to state administration and the correspondence of the Harem members both within and outside the palace, were preserved and categorised under the reference TSMA. e. These documents were formerly stored in the Topkapı Palace Museum Archives and at the Topkapı Palace. In 2018, these documents' summaries were revised by experts from the Ottoman Archives, preserving the old references while assigning new reference numbers and beginning to be made available for researchers at the Directorate of State Archives.

The catalogue research of the entire collection of documents from 1500-1800 revealed a selection that primarily caught the attention. These documents consisted of the correspondence between Esmâ Sultan (1778-1848), one of the daughters of Sultan Abdulhamid I, and her *Kethüda*. Despite not performing any official state duties, the quantity of the correspondence was noteworthy. The documents were found individually covered as daily correspondence records or grouped within covers containing 50-60 records

each. Upon reading and evaluating these documents, self-narratives that resemble routine correspondence were selected. However, it was observed that most of the correspondence was written not by Esmâ Sultan herself but by Ayşe Sineperver Sultan (1761-1828), the mother of her and Sultan Mustafa IV (1779-1809), who later became a Valide Sultan (queen mother) following Mustafa IV's accession to the throne. Therefore, we decided to focus mainly on these documents for the presentation.

In these documents, which did not begin with formal language typical of state documents but are opened with an address and sentences of prayer, we observed the expression of Ayşe Sineperver Sultan's emotions. These include her warnings to *Kethüda* about her daughter being deceived by the market and her concerns about increasing financial difficulties during the extreme need for savings. Throughout this period, Valide Sultan's warnings and prayers, expressed with caution and maternal sincerity, reflect the richness of expression encompassing all inter-family relationships. We concluded that these documents can be evaluated under the concept of "ego-documents."

Under the scope of the TÜBİTAK Project titled *Ottoman Ego-Documents: Inventory, Analysis (1500-1800)*, and during our research at the Ottoman Archives, we have identified a group of documents that contain traces related to the classical period of Ottoman Harem. With numerous examples of ego-documents, we believe that the paper's findings will contribute to the third meeting of Ottoman Ego-Documents.

Emre Eken

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
emreeken5@gmail.com

Osmanlı Padişahlarının Samimi Yüzleri: Sultan İbrahim ve III. Ahmed Örneğinde Beyaz Üzerine Hatt-ı Hümâyûnlarda Padişah Ben-Anlatıları

Osmanlı padişahları tarafından devlet işlerini yürütmek, haberleşmek veya emir vermek gibi amaçlarla yazılan *hatt-ı hümâyûn*lar bürokratik işlevlerinin yanında padişahların duygu dünyaları, sağlık durumları, kişisel fikir ve görüşleri hakkında bizzat kendi kalemlerinden bilgiler içerir. Özellikle *arz* ya da *telhîs* olmaksızın yazılan beyaz üzerine *hatt-ı hümâyûn*lar, padişah ben-anlatısı yönünden oldukça zengindir. Öncelikle beyaz üzerine *hatt-ı hümâyûn*ların

birer ben-anlatısı metni olarak kavramsallaştırılması gerekmektedir. *Ben-anlatısı* (*ego-document*) kavramının yaratıcısı Hollandalı tarihçi Jacques Presser, tarifini yaptığı kaynak türleri içerisinde mektupları da dahil etmiştir. Beyaz üzerine hatt-ı hümayûnlar, edebi bir tür olan mektup ile şekil ve içerik bakımından benzerlik göstermektedir. Bu yönüyle birer ben-anlatısı metinleridir.

Osmanlı padişahları arasından Sultan İbrahim (ö. 1058/1648) ve Sultan III. Ahmed (ö. 1149/1736) veziriazamlarına ve bazı devlet adamları gönderdikleri hatlarda sağlık durumları ve duygu dünyalarına dair oldukça yer ayırmıştır. Sultan İbrahim'in şehzadelik dönemindeki karışıklıkların iç dünyasını etki ettiği düşünülür. Padişahlığı döneminde yazdığı hatt-ı hümayûnlar geçirdiği hastalıklar ve uygulanan tedaviler, ruhsal sıkıntıları ve korkularına dair hacimli bir yapıdadır. Sultan III. Ahmed'in veziriazamıyla yakın ilişkisi, kızının sağlık durumuyla ilgilenmesi, kendisinin sağlık durumu ve ruh hali hatlarından takip edilebilmektedir. Bu tebliğde, birer padişah ben-anlatısı olarak, Sultan İbrahim ve Sultan III. Ahmed'in beyaz üzerine hatt-ı hümayûnlarından seçili örnekler sunulacaktır.

Unofficial Faces of Ottoman Sultans: The Cases of Sultan İbrahim and Ahmed III

The hatt-ı hümayûn, written by the Ottoman sultans, served various purposes such as managing state affairs, communication, and issuing orders. These documents not only fulfilled bureaucratic functions but also provided insights into the sultans' emotional state, health conditions, personal ideas, and opinions, as expressed in their own handwriting. The *hatt-ı hümayûn on the white* (*beyaz üzerine hatt-ı hümayûn*), particularly those written without any arz or telhis, provide a wealth of the sultan's personal tale. Firstly, the hatt-ı hümayûn on the white should be conceptualized as ego-document texts. Dutch historian Jacques Presser, the creator of the ego-document (ben-anlatısı) concept, included letters among the types of sources he described. The hatt-ı hümayûn on the white are similar in form and content to letters, a literary genre. In this respect, they are ego-document texts.

Among the Ottoman sultans, Sultan İbrahim (d. 1058/1648) and Sultan Ahmed III (d. 1149/1736), their viziers and some statesmen devoted considerable space to their state of health and emotional worlds in the handwritings they sent. It is thought that the turmoil during Sultan İbrahim's principdom affected his

inner world. The hatt-ı hümâyûn written during his sultanate are voluminous in terms of the diseases he suffered and the treatments he underwent, his mental distress and fears. Sultan Ahmed III's close relationship with his grand vizier, his concern for his daughter's health, and his own health and state of mind can be traced in his hatt-ı hümâyûn. In this paper, selected examples of Sultan Ibrahim and Sultan Ahmed III's hatt-ı hümâyûn on the white will be presented as sultan ego-document.

Elmin Aliyev

Istanbul Medeniyet Üniversitesi
elminaliyev@gmail.com

Vasiyetlerde Saklı Ben: Gülnüş Emetullah Sultan'ın (ö. 1127/1715) Vasiyetnâmeleri Ekseninde Bir Değerlendirme

Bildirinin konusu, Osmanlı dönemine ait vasiyetnâmelerin ben-anlatısı açısından analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda merkeze alınan metinler, Osmanlı saray mensuplarından Gülnüş Emetullah Sultan'a (ö. 1127/1715) atfedilen iki vasiyetnâmedir. Söz konusu metinlerdeki bilgiler, Molla Hüsrev (ö. 885/1480) ve Kemalpaşazâde (ö. 940/1534) gibi âlim ve bürokratlara, Abdurrahman Zîlî (Zileli) (ö. 1093/1682 [?]), Mehmed Emin Tokâdî Nakşibendî (ö. 1158/1745) ve Ahmed-i Sûzî (ö. 1246/1830) gibi tasavvuf şeyhlerine, yine Bosnalı imam ve Ayşe Hatun gibi saray, medrese ve tekke dışından bazı kimselere ait vasiyetnâmelerle birlikte değerlendirilecektir. Böylece muhteva ve telif motivasyonu açısından ben-anlatısı hüviyetindeki vasiyetnâmelerin, toplumun geneline veya belirli gruplara (yöneticilere, müritlere vb.) hitaben şeriat, âdâb, ahlâk ve siyasetle ilgili konularda öğütler içeren vasiyetnamelerden ayrıştığı ortaya konulacaktır. Aynı zamanda vasiyetnâme sahibinin sosyal ve ilmî statüsünün metinlere nasıl yansıtıldığı üzerinde durulacaktır.

The Hidden Self in Testaments: An Evaluation on the Axis of Gulnüş Emetullah Sultan's (d. 1127/1715) Testaments

The subject of this paper is to analyse testaments of the Ottoman period in terms of self-narrative. For this purpose, the texts at the centre are two testaments attributed to Gulnüş Emetullah Sultan (d. 1127/1715), a member of the Ottoman court. The contents of these texts will be evaluated in the light of the testaments of scholars and bureaucrats such as Molla Husrav (d.

885/1480) and Kamalpashazāda (d. 940/1534), sūfī sheikhs such as ‘Abd al-Rahman Zīlī (Zileli) (d. 1093/1682 [?]), Mehmed Emin Tokādī Naqshibandī (d. 1158/1745) and Ahmed-i Sūzī (d. 1246/1830), and some people from outside the palace, madrasah and tekke such as Bosnali Imam and Aisha Khatun. In this way, it will be demonstrated that testaments in the form of self-narratives differ in terms of content and motivation for composition from testaments addressed to the society in general or to certain groups (rulers, disciples, etc.) and containing advice on issues related to sharī‘a, etiquette/ādāb, ethics and politics. It will also focus on how the social and scholarly status of the testator is reflected in the texts.

Turgay Şafak

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
turgaysafak@gmail.com

Osmanlı Sarayında Bir Acem Şairin Ben-Anlatısı: Hâmidî-yi İsfahanî'nin *Hasbihal-nâmesi*

Osmanlı sarayına Acem diyarından gelen şairlerden biri olan Hâmidî'nin adı kaynaklarda Hâmidî-yi İsfahanî, Molla Hâmidî, Mevlânâ Hâmidî, Hâmidî-yi Acem olarak geçmektedir.

Hayatı hakkında bilgiler hem tezkirelerde ve hem de divanında yer alan şiirlerde yer alır. Buna göre 1439 yılında İsfahan'da doğan Hâmidî, bir süre Bakû'de Şirvanşahlar sarayında bulunmuş, 1461 yılında Kastamonu'da İsfendiyaröğlü İsmail Bey'in yanında bulunmuştur. Buradaki ikameti uzun sürmeyen Hâmidî'nin aynı yıl Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa ile karşılaştığını biliyoruz. Mahmud Paşa vasıtasıyla Sultan'a ulaşan şair başlangıçta Sultan'ın yakınları arasına girmeyi başarmasına rağmen kendisine yapılan bir ihsan üzerine sarfettiği bir söz sebebiyle Fatih'i kızdırmış ve 1476-77 yılında Bursa'ya Murad-ı Hüdavendigâr türbedarlığına görevlendirilmiştir. Bursa'da öldüğü tahmin edilmektedir. Küçük oğlu Celîlî hamse sahibi bir divan sahibidir.

Eserlerinin büyük bir kısmı Farsça'dır. Divan'da bulunan şiirleri dönem Doğu Türkçesi özellikleri taşır. Ahmed Ateş Farsça şiirlerini oldukça vasat bulur ve sadece dönemine dair tarihi bilgiler açısından değerli olduğunu düşünür.

Bu çalışmada *Külliyât-ı Mevlânâ Hâmidî* adıyla bilinen ve 1949 yılında İsmail Hikmet Ertaylan tarafından faksimile olarak neşredilen divanın için yer alan Hasbihâl-nâme adlı eseri bir ben anlatısı olarak okumaya çalışarak bir Acem şairin kendi vatanını terketme sebebini, hangi saiklerle yola çıktığı ve İsfahan'dan Şirvan'a, Kastamonu, İstanbul ve Bursa'ya uzanan yolculuğunu takip edeceğim.

Hasbihâlnâme klasik mesnevilerde olduğu gibi münâcaat ile başlar, naat, miraç, sebeb-i telif, medhiye gibi bölümlerle başlar. Mesnevi nazım türüyle yazılmış olan *Hasbihâlnâme*'de yer yer gazellere de yerilmiştir.

Şair eseri niçin telif ettiğini sebeb-i nazm-ı kitab bölümünde şöyle anlatır: Felek şairi sevgilisinden uzaklaştırmış ve düşmanlarını mutlu etmiştir. İşret ve mutluluktan uzaklaşmış, yüzü sararıp solmuştur. Karanlık bir köşeye atılmış, saç teli kadar zayıf düşmüştür. Şair buna benzer ifadelerle halinin perişan olduğunu, günlerinin zorluk ve meşakkatler içinde geçtiğini ifade eder. Bir köşeye çekilip ne yapacağını bilmez bir halde ağlayıp inlerken şiiirden anlayan samimi bir dostunun niçin ömrünü zıyan ettiğini ve bir kitap yazmadığını sorar ve dostlara armağan olarak bir kitap yazmasını ister. Hâmidî yazılacak kıssaların hepsinin yazıldığını ve sözün kapısının kapandığını ifade eder. Dostu bunun üzerine ona kendi hasbihalini yazmasını önerir. Arkadaşı yol gösterici olarak nelerden bahsetmesi gerektiğini şu şekilde ifade eder:

“Neredeydin, şu an ne yapıyorsun, nereye gideceksin, nelere sahipsin? Bu seyrüseferden maksat nedir? azık olarak neyin var, yolda rehberin kimdir?”

Bunun üzerine Hâmidî kendi hayatından örnekler vererek kendine mahsus bir *Hasbihâl* yazdığını söyler.

Hâmidî *Hasbihâl* adlı eserinde bir taraftan kendi yolculuğunu anlatırken bir taraftan da insanın manevî yolculuğunu anlatır.

A Persian Poet's First-Person Narrative in the Ottoman Palace: The *Hasbihâl-nâme* of Hâmidî-yi İsfahânî

Among the poets who arrived at the Ottoman court from the lands of Persia was one named Hâmidî, referred to in sources as Hâmidî-yi İsfahânî (Hâmidî of Isfahan), Molla Hâmidî, Mevlânâ Hâmidî, and Hâmidî-yi Acem (Hâmidî the Persian). Information about his life is found both in biographical dictionaries

(tezkire) and the poems within his divan (collected works). Born in Isfahan in 1439, Hâmidî spent some time at the Shirvanshah's palace in Baku, and by 1461, he was with İsfendiyaroğlu İsmail Bey in Kastamonu. His stay there was brief, and we know that later in the same year, he met Mahmud Pasha, the Grand Vizier of Sultan Mehmed the Conqueror. Through Mahmud Pasha, he gained access to the Sultan. Initially welcomed into the Sultan's inner circle, a remark he made after receiving a royal favor angered the Sultan, leading to his reassignment in 1476-77 to the guardianship of the Murad Hudavendigâr mausoleum in Bursa, where he is believed to have died. His younger son Celîlî was the author of a divan and a hamse (a collection of five narrative poems).

Most of his works are in Persian, and his poems in the divan display characteristics of the Eastern Turkish language of the period. Ahmed Ateş finds his Persian poems quite mediocre but values them for their historical insights into the era. This study focuses on a work known as the Hasbihal-nâme, which is part of the Külliyyât-ı Mevlânâ Hâmidî (Collected Works of Mevlânâ Hâmidî), published in facsimile by İsmail Hikmet Ertaylan in 1949. The Hasbihal-nâme is read as a first-person narrative, examining why a Persian poet decided to leave his homeland, the motivations for his journey, and his travels from Isfahan to Shirvan, Kastamonu, Istanbul, and finally Bursa.

The Hasbihal-nâme begins, as do classical masnavis, with sections such as supplication, praise of the Prophet, accounts of the Miraj, reasons for writing, and panegyrics. It includes both couplets and occasional ghazals. In the section detailing the reasons for composing the book, Hâmidî describes how fate distanced him from his beloved and pleased his foes. Alienated from joy and pleasure, his face paled and he became as frail as a hair. Cast into a dark corner, he laments his miserable state, filled with hardship and adversity. As he weeps and groans, a sincere friend who understands poetry questions why he wastes his life not writing a book, and suggests he compose a book as a gift to friends. Hâmidî responds that all tales have been told and the door to discourse is closed. However, his friend advises him to write about his own experiences, guiding him with questions like: "Where have you been, what are you doing now, where will you go, what do you possess? What is the purpose of this journey? What provisions do you carry, and who guides you on this path?" Inspired by this, Hâmidî (Hâmidî) crafts his unique Hasbihal, recounting his personal journey while also exploring the spiritual journey of mankind.

Nilgün Dalkesen

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
dalkesen2014@gmail.com

Cihangir Şah'ın (1569-1627) *Cihângîrnâme*'si Işığında Babür Hanedanlığı'nda Kadın

Babür Hanedanlığının dördüncü hükümdarı olan Cihangir Şah da tıpkı büyük dedesi Babür, Babasının halası Gülbeden ve babası Ekber Şah gibi, kendisi de *Cihângîrnâme* (*Tüzük-i Cihângîri*) adı verilen hatıratını yazarak aile geleneğini devam ettirmiştir.

Cihângîrnâme'de, kurum ve kuruluşların tam olarak şekillendiği, görev ve işbölümü dağılımın erkekler arasında bölüşüldüğü bir sistemde, kadınların daha geri planda kaldıkları ve siyasi ve sosyal olaylarda eskisi kadar aktif olmadıkları bir dönemde yazılmıştır. Dolayısı ile kadınlara daha önce yazılan eserlerde olduğu kadar yer verilmemiştir. Bu durum kadınların güç ve otoritelerini yitirmeleri anlamına gelmemektedir. Kadınlar farklı dinamikler ile bu yeni düzende farklı görev ve konumlarda önemlerini koruyabilmişlerdir. Hindistan'da siyasi ve sosyal konumlarını güçlendirmek için soylu ailelerden kadınlar ile evlilikler yapan Babüriler, benzer hak ve özgürlükleri bu kadınlara da vermişlerdir. Türk-Moğol kadınları güçlerini yeni gelen kadınlar ile paylaşmışlardır. Hatta bu kadınlar, Cihangir Şah'ın İranlı eşi Nur Cihan örneğinde olduğu gibi, imparatorun eşi olarak siyasi ve sosyal alanda çok daha aktif ve görünür olmuşlardır. Aslında bu durum, imparatorluğun siyasi ve sosyal yapısı ile haremdeki kadın-erkek rollerinin aynı paralellikte değiştiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bu sunumda, Cihangir Şah'ın kaleminden çıkan *Cihângîrnâme* ışığında Babürî İmparatorluk haremde değişen cinsiyet rolleri, devrin siyasi ve sosyal yapısı çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

Women in the Mughal Dynasty in the Light of Cihangir Shah's (1569-1627) *Cihângîrnâme*

Cihangir Shah, the fourth ruler of the Mughal dynasty, continued the family tradition by writing his memoirs called *Cihângîrnâme* (*Tüzük-i Cihângîri*), just like his great-grandfather Babür, his paternal aunt Gülbeden and his father Ekber Shah.

Cihāngīrnāme was written at a time when institutions and organisations were fully formed, in a system where tasks and labour were shared between men, and women remained in the background and were not as active in political and social events as before. Therefore, women have not been included to the same extent as in earlier works. This did not mean that women lost their power and authority. Women were able to maintain their importance in different roles and positions in this new order with different dynamics. The Mughals, who married women from noble families to strengthen their political and social position in India, gave these women similar rights and freedoms. Turkish-Mongolian women shared their power with the newcomers. In fact, these women became much more active and visible in the political and social spheres as the wives of the emperor, as in the case of Nur Cihan, the Iranian wife of Jahangir Shah. In fact, this situation can be considered as an indication that the political and social structure of the empire and the roles of men and women in the harem changed in parallel.

In this presentation, the changing gender roles in the Mughal Empire harem will be examined within the framework of the political and social structure of the period through the lens of Cihangir Shah's pen.

Ömer Rafi Çiçek

Altınbaş Üniversitesi
omerrafi@hotmail.com

Ötobiyoğrafik Anlatı Olarak Mıhrî Hatun'un *Dîvân'*ını Yeniden Okumak

Edebiyatta kadın sesi, kapsamlı bir anlam, zengin bir duygu yelpazesi ve farklı bir bakış açısı sunar. Bu ses, sadece kadınların değil, tüm okuyucuların/dinleyicilerin dünyayı daha geniş bir perspektiften görmelerine olanak tanır. Kadın sesi, edebiyatta çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Romanlarda, şiirlerde, hikâyelerde ve diğer yazı türlerinde kadınlar kendi yaşam hikâyelerini, duygularını ve düşüncelerini cesurca paylaşırlar. Bu, kadınların içsel dünyalarına derinlemesine bir bakış sunar ve okuyuculara farklı bir perspektif kazandırır.

Kadın yazını, toplumsal normları sorgular, cinsiyet rollerini eleştirir ve kadın deneyimini anlamaya yönelik yeni kapılar açar. Yazıları, kadınların sadece kendi yaşamları üzerinden değil, geniş bir perspektiften bakarak evrensel konulara dokunur. Mesela, Maya Angelou *I Know Why the Caged Bird Sings*

adlı otobiyografik eserinde, kendi çocukluğundan gençliğine kadar olan hayatını, maruz kaldığı ırkçılığı, uğradığı cinsiyetçiliği ve kişisel kimlik gibi konuları ele alır. Jung Chang yaşadığı toplumsal ve politik değişimleri anlatan *Wild Swans* isimli otobiyografik eserinde, üç kuşak boyunca kendi yaşamını ve ailesinin tarihini bir araya getirerek bir ben-anlatısı inşa eder.

Kendi zamanının ötesinde bir ses olarak, edebiyat dünyasında önemli bir iz bırakan Mıhrî Hâtun da kendine özgü üslubu, duygusal derinliği ve güçlü ifadeleriyle bir ben-anlatısı kurar. Mıhrî Hâtun'un şiirlerinde, Osmanlı edebiyatının geleneksel kalıplarını kullanmasına rağmen, bu kalıpları kendi duygularını ifade etmek için dönüştürerek özgün bir dil yaratır. Onun şiirlerinde toplumsal cinsiyet rollerine ve kadınların sosyal konumlarına dair önemli ipuçları vardır. O şiirlerinde toplumsal cinsiyet rollerini yeniden kurgularken kendi yaşamını, benini, benliğini de inşa eder.

Mıhrî Hâtun'un yaşadığı ve meclisinde bulunduğu Amasya'dan mütevellit yaşam ve şiir pratiğinin dönem için olağan olduğu, tezkirelerde ve hem kadın hem de erkek şairlerin dizelerindeki varlığının bir sosyal ilişkiler ağı olarak okunması gerektiği ve entelektüelliğin sorumluluğunu omuzlarında hissederek kız kardeşlerinin hakkını gözettiği düşüncelerinden hareketle kendisini ve *Dîvân*'ını yeniden okumak, düşünmek ve yorumlamak elzemdir.

As an Authobiographical Narrative Rereading Mıhrî Hâtun's *Dîvân*

In literature, the female voice offers a comprehensive meaning, a rich spectrum of emotions, and a different perspective. This voice allows not only women but all readers/listeners to see the world from a broader standpoint. The female voice emerges in various forms in literature, including novels, poems, stories, and other genres, where women boldly share their life stories, emotions, and thoughts. This provides an in-depth look into the inner worlds of women and offers readers a different perspective.

Women's literature questions societal norms, criticizes gender roles, and opens new doors to understanding the female experience. Their writings touch on universal issues not only through their own lives but by examining them from a broader perspective. For example, in her autobiographical work *I Know Why the Caged Bird Sings*, Maya Angelou addresses her life from childhood to youth, discussing topics such as racism, sexism, and personal identity. Jung Chang, in her autobiographical work *Wild Swans*, narrates

social and political changes, constructing a self-narrative by bringing together her life and family history over three generations.

As a voice transcending her time and leaving a significant mark in the literary world, Mihrî Hâtun constructs a self-narrative with her unique style, emotional depth, and powerful expressions. In her poems, despite using the traditional patterns of Ottoman literature, Mihrî Hâtun transforms these patterns to create an original language for expressing her own emotions. Her poems contain important clues regarding societal gender roles and the social positions of women. While restructuring societal gender roles in her poems, she also constructs her own life, self, and identity.

Mihrî Hatun's life and poetry practice, originating from her residence and gatherings in Amasya, can be considered customary for the period in which she lived. Her presence in *tezkiyeler* (biographical accounts) and in the verses of various poets should be read as part of a social network. Naturally, it is essential to revisit, contemplate, and interpret her *Dîvân* in this context.

Anıl Göç

Marmara Üniversitesi
history.anilgoc@gmail.com

19. Yüzyıl Osmanlı Elitine Mensup Emine Melek Hanım'ın (1814-1873) Hayatından İzlenimler

Bu araştırmada Tanzimat sonrası Osmanlı devlet adamlarından Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın eşi Emine Melek Hanım'ın hikâyesi üzerinde durulmuştur. Sakız kökenli bir anneye Fransız bir babanın evladı olarak İstanbul'da dünyaya gelen Melek Hanım ilk evliliğini bir İngiliz doktorla yapmıştı. Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'yla evlendikten sonraysa İslamiyet'i kabul edecektir. Melek Hanım ilgi çekici ve maceralı bir hayat hikâyesine sahip olmanın yanı sıra, kaleme aldığı iki ciltlik hatıratıyla Tanzimat sonrası Osmanlı kadınının sesini duyuran nadir bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu incelemenin temel amacı Melek Hanım üzerinden 19. Yüzyıl Osmanlı sosyal tarihine bir bakış açısı sunmaktır. Ayrıca hatıralarının dış ve iç tenkitleriyle beraber diğer bulgularla mukayese edilip sınanmaları Melek Hanım örneği üzerinden hatıraların kaynak olarak değerlendirilmeleri konusunda bir örnek olacaktır. Melek Hanım'ın yazdıkları etrafında şekillenen bu araştırma, Osmanlı Arşiv vesikaları, süreli yayınlar ve diğer birincil ve

ikincil kaynaklara dayanmaktadır. Tanzimat sonrası bir Osmanlı devlet adamı eşinin kendi anlatımıyla sesini duymamızı sağlayan Melek Hanım bu yönüyle emsalsiz bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı da Melek Hanım'ın anlatılarının değerinin ortaya konularak tartışmaya açılmasıdır.

Impressions of the Life of a 19th Century Ottoman Elite Woman: Emine Melek Hanım (1814-1873)

This study focuses on the story of Melek Hanım, wife of the Kibrizli Mehemet Emin Pasha, the Ottoman statesman in the post-Tanzimat period. Melek Hanım was born to a mother with Chios origins and a French father. Her first marriage was with an English doctor. After her later marriage to Kibrizli Mehemet Emin Pasha, she converted to Islam. Beyond a rich life story, she also reflected the life of the Ottoman women after the Tanzimat period, for which her two-volume memories present a rare example. Therefore, the main aim of this study is to uncover valuable approaches about 19th Century Ottoman social history based on the story of Melek Hanım. Also, reading her memories through a critical approach and with comparative practices will present an example of how can memories be evaluated as historical sources. Shaped around Melek Hanım's own narrative, this study is based on the Ottoman Archive documents, periodical literature and other books. Melek Hanım presents an exceptional example that illustrates the life and voice of the wife of an Ottoman statesman after the Tanzimat period. This study also aims to present the value of Melek Hanım's memoirs and open them to further discussion.

İbrahim Halil Ayten

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
i.halilaytn17@gmail.com

Osmanlı'da Bir Gayr-ı Müslim Ben-Anlatısı: İlyas (Elias) Havva b. Anton Butrus el-Maruni'nin Otobiyografik Aile Anlatısı

Osmanlı'da ben-anlatıları oldukça geniş alanda kendini göstermektedir. Bunlardan biri de yazarlarının otobiyografik metinler ve hatıratlarında yer verdiği veya özel olarak kaleme aldığı aile anlatılarıdır. Farklı zümrelere ait ben-anlatılarının birçok örneği görülen Osmanlı'da idareci veya halktan birçok kesim bu anlatıları ihtiva eden metinler kaleme almıştır. Yetki ve

makamları/uğraşları itibariyle devlet erkanından (bürokrasi, askeriye vd.), ilim erbabı (ulema, meşayih, hoca-talebe, şeyh-mürîd) ve esnaf-sanatkâr-zanaatkarlara bu kategorilerdeki birçok zümre ben-anlatılarına örnek metinler ortaya koymuştur. Bunun yanında tüm bu zümreyi inançlarına göre (müslim/gayr-ı müslim) tasnif etmeye imkân tanıyan içerikte ben-anlatıları örnekleri de mevcuttur. Bu çalışma tam da bu iki tasnife (meslek-inanç) uyan bir ben-anlatısı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu minvalde çalışma başta İstanbul olmak üzere devletin çeşitli coğrafyasında faaliyet gösteren ve Osmanlı tebaası gayr-ı müslim bir tüccar olan İlyas (Elias) Havvâ b. Anton Butrus el-Mârûnî'nin otobiyografik ve dînî aile anlatısını konu edinmektedir. Osmanlı'da Kudüs-Şam (Filistin-Lübnan-Suriye) bölgesinde Mârûnî Hristiyan inancını benimseyen bir ailenin üyesi olan İlyâs Havvâ'nın bu anlatısı ilk defa tarafımızdan işlenecektir. Bu kapsamda Osmanlı'da içerik itibariyle ben-anlatısı örneklerine ve bunların bulunduğu makamları itibariyle tasnifine kısaca değinilecek; akabinde ise ben-anlatıları içeriğinde yer alan aile anlatılarının örneklerine yer verilecektir. Konumuz itibariyle de İlyas Havvâ'nın kendi hattıyla kaleme aldığı aile anlatısı ve ailenin Mârûnî klisesi ile olan irtibatları ve bu gelenek içindeki konumları detaylıca işlenecektir. İlyas Havvâ el-Mârûnî'nin verdiği bilgiler ışığında Anton Butrus ailesinin Hristiyan-Mârûnî tarihindeki etkinliklerine kısaca değinilecektir.

A Non-Muslim Ego Document in the Ottoman: The Autobiographical Family Narrative of Elias (Elias) Hawwa b. Anton Butrus al-Mârûnî

In the Ottoman Empire, ego documents manifest themselves in a wide range of fields. One of these is the family narratives that their authors included in their autobiographical texts and memoirs, or that they wrote privately. In the Ottoman Empire, where there are many examples of ego documents belonging to different classes, many people from the administration or the public wrote texts containing these narratives. From state officials (bureaucracy, military, etc.) to scholars (ulema, meşayih, hodja-taleb, sheikh-mürîd) and craftsmen-artisans-artisans-artisans in terms of their authority and positions/occupations, many groups in these categories have produced texts that are examples of ego documents. In addition, there are also examples of ego documents that allow for the classification of all these groups according to their beliefs (Muslim/non-Muslim). This study focuses on a self-narrative that fits these two classifications (profession-belief). In this respect, this study focuses on the autobiographical and religious family narrative of Ilyas (Elias) Hawwâ b. Anton Butrus al-Mârûnî, a non-Muslim

Ottoman citizen operating in various geographies of the state, especially in Istanbul. This narrative of Elias Hawwā, who was a member of a family of the Mārūnī Christian faith in the region of Jerusalem-Sham (Palestine-Lebanon-Syria) in the Ottoman Empire, will be studied by us for the first time. In this context, the examples of ego documents in terms of content in the Ottoman Empire and their classification in terms of their authorities will be briefly mentioned; then examples of family narratives in the content of ego documents will be included. As for our topic, the family narrative written by Ilyas Hawwa in his own calligraphy and the family's connections with the Mārūnī church and their position within this tradition will be discussed in detail. In the light of the information provided by Ilyas Hawwa al-Mārūnī, the activities of the Anton Butrus family in Christian-Mārūnī history will be briefly mentioned.

Semra Çörekçi

Istanbul Medeniyet Üniversitesi
semracorekci@gmail.com

16. Yüzyıla Ait Bir Osmanlı Ben-Anlatısı Üzerine İnceleme: Habibullah b. Mahmud'un *Sergüzeştname*sini

Bu çalışma, 16. yüzyılın sonuna ait daha önce bilinmeyen bir Osmanlı ben-anlatısını tanıtmayı ve tartışmayı hedeflemektedir. Habibullah b. Mahmud (d. 940/1534) tarafından kaleme alınan bu eser, yazarın kurduğu himaye ilişkilerine odaklanan otobiyografik bir anlatıdır. Yazar, hayat hikayesini doğumundan itibaren anlatırken, rüyalarla destekleyerek kurgusunu zenginleştirir ve okuyucuyu gerçeklik ile hayal arasında gezintiye çıkarır. Bu rüyalarda yazar kendisini Peygamber tarafından Osmanlı sultanlarına hizmet etmek üzere görevlendirilmiş manevi bir karakter olarak tasvir eder. Sergüzeştnamesinden anlaşıldığına göre yazar, yüksek rütbeli devlet adamlarına gördüğü rüyaları anlatarak veya rüyalarını kaleme aldığı eserleri sunarak himaye ilişkisi kurma çabasına girmiştir. Bu çalışmaya kaynaklık eden ben-anlatısının da benzer beklentilerle bir devlet adamına sunulmuş olduğuna dair ipuçları eserde mevcuttur. Dolayısıyla rüya anlatılarıyla oluşturulan bu manevi imajın ardında, okuyucu, zorlu koşulların üstesinden gelmek ve maişetini kazanabileceği bir görev elde etmek için azimle çalışan bir karakter görülebilir. Habibullah b. Mahmud'un sergüzeştnamesi, 16. yüzyıl Osmanlı entelektüel çevrelerinde otobiyografi türünden eserlerin üretildiğine, himaye ilişkileri bağlamında üst düzey kimselere sunulduğuna

ve bu çevrelerde otobiyografik eserlerin ilgi gördüğüne, okunduğuna dair bir ipucu sunmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında eserin biçim ve içeriğine dair bir değerlendirme yapılacaktır. İkinci kısımda ise himaye ilişkilerine odaklanan bir ben-anlatısının, okuyucuyu yazarın iç dünyasına ve duygusal derinliklerine ne kadar yaklaşırabileceği irdelenecektir.

An Ego-Document from the 16th Century: *Sergüzeştname* of Habibullah b. Mahmud

This study aims to introduce and analyze a previously unknown Ottoman self-narrative dating back to the 16th century. Authored by Habibullah b. Mahmud (b. 940/1534), this work is an autobiographical narrative focusing on the patronage relationships established by the author. Narrating his life story from birth, the author enriches his narrative by incorporating dreams, taking the reader on a journey between reality and imagination. In these dreams, the author portrays himself as a spiritual figure appointed by the prophet to serve the Ottoman sultans. From the narrative, it is understood that the author sought to establish patronage relationships by recounting his dreams to high-ranking statesmen or presenting works in which he recorded his dreams. Clues in the text suggest that this self-narrative, which underpins this study, was also presented to a statesman with similar expectations. Thus, behind this spiritual image constructed through dream narratives, the reader may perceive a character persevering with determination to overcome challenging circumstances and obtain a position through which he can earn his livelihood. Habibullah b. Mahmud's narrative provides a hint about the production of autobiographical works within the Ottoman intellectual circles of the 16th century, their presentation to high-ranking individuals within the context of patronage relationships, and the interest in autobiographical works within these circles. The first part of the study will evaluate the form and content of the work, while the second part will examine to what extent an autobiographical narrative centered on patronage relationships can bring the reader closer to the author's inner world and emotional depths.

Gülşen Yakar

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
gulsen.yakar@medeniyet.edu.tr

Erenler, Hak Yolunda Meczûplar ve Bir Hânende-Derviş: Enfi/Burnaz Hasan Hulûs (ö.1724) ve *Tezkiretü'l-Müteahhirîn*

Enderûn iç ağalarından ünlü bestekâr, hânende, şair ve mutasavvif Enderûnî Enfi/ Burnaz Hasan Hulûs Halvetî (ö. 1724) tarafından kaleme alınan *Tezkiretü'l-Müteahhirîn* adlı eser bir menkıbevi biyografi derlemesidir. 16. ve 18. yüzyıllarda İstanbul, Bursa, Edirne ve Balkan şehirlerinde yaşamış elli altı şeyh, eren ve Hak yolundaki meczûbun hâl tercümelerinin sunulduğu eserde müellif, bu kişilerin tanık olduğu veya işittiği kerametlerini, "acayibâtları ve zuhurâtları" da kaydetmeyi ihmal etmez. Hasan Hulûs Çelebî, eserine konu olan kişilerin önemli bir kısmını bizzat tanımakta ve biyografilerini kendi tanıklığı üzerinden kurmaktadır. Tanışma şansı bulamadığı kimseler hakkında bilgileri, onları tanıyanlardan dinler veya yazdıklarından derler. Müellif "bu fakir ü hakir Derviş Hasan Hulûs", hakkında pek çok bilgi paylaşmış olsa da Enderûndaki hayatı iyi anmaz, buradan "nâ-murâd" ayrılmıştır. Öte yandan biyografilerini derlediği devrin büyük mutasavvıfları ile hatıralarını belli ki bir ayrıcalık saymakta, hangi vesilelerle ve ne şekilde tanışıp görüştüklerini özenle hikaye etmektedir. Eserde müellifin ve önde gelen Sufilerin hayatlarından başka saraylar ve Enderûnda yaşam, mûsikî meclisleri, tekke ve medreseler, gelenekler, gündelik yaşam ve tüketim alışkanlıklarına dair pek çok bilgi Hânendebaşı bir dervişin eğitimli kalemi ve renkli tasvir kabiliyeti ile sunulmaktadır.

Saints, Holy Madmen and a Court Songster-Dervish: Enfi/Burnaz Hasan Hulûs (d.1724) and *Tezkiretü'l-Müteahhirîn*

Penned down by the famous court composer, songster, poet and mystic Enderûnî Enfi/Burnaz Hasan Hulûs Halvetî (ö. 1724), *Tezkiretü'l-Müteahhirîn* is a compilation of hagiographic biographies. In the manuscript which presents the *hâl tercümesi*, biographies, of fifty-six sheikhs, saints and holy madmen who lived in İstanbul, Bursa, Edirne and the Balkan cities in the 16th and 18th centuries, the author does not neglect to record their miracles, "acayibâtları ve zuhurâtları" that himself witnessed or heard of. Hasan Hulûs Çelebî personally knew a significant portion of the people who are subject of his work and composed their biographies based on his own interaction with them. For those he did not had to chance to meet, he gathers biographical

information either from people who had or from their writings. Although the author, “*bu fakîr ü hakîr Dervîş Hasan Hulûs*” provides information about it, he does not recall the life in court as pleasant which he left disappointed. On the other hand, he seems to consider it a privilege to have acquaintance with the great Sufis of the period whose biographies he has compiled, and he diligently narrates the occasions in which he met with them and how they interacted. In addition to the lives of the author and leading Sufis, the text presents information about palaces and life in Enderûn, musical gatherings, lodges and madrassas, traditions, daily life and consumption habits from the trained pen and rich descriptive abilities of a *Hânendebaşı* dervish.

Özlem Özdemir-Kumbar

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
ozlemozdemir_57@hotmail.com

Müneccim Mustafa Zeki'nin (ö. 1735) Rüyaları: Arzular Korkular ve Vizyonlar

Mustafa Zeki el-İstanbulî (ö. 1148/1735-1736) mevalîden Abdullah Efendi'nin oğludur. Dinî ve edebî ilimleri Lâ'fîzâde Abdülbâkî'den aldıktan sonra riyazî ilimler ile astronomi de okumuştur. Katiplik, naiplik ve müderrislik görevlerinde bulunan Mustafa Zeki önce müneccim-i sânilîğe, nihayet Üsküdar kadılığı payesi ile müneccimbaşılığa yükselmiştir. Astronomi konusunda bir şerh ve bir tercüme eseri bulunmaktadır. Ayrıca yine bu sahada, Sadrazam Şehid Ali Paşa'ya (ö. 1128/1716) ithaf ettiği *Mücerrebât* isiminde telif bir kitabı vardır. Müellif söz konusu eserde, vefat eden veya kendi zamanında hayatta olan bazı devlet ricalinin ahkâm-ı nücûma göre talih/baht takvimlerini hazırlaması ve bunlar üzerinde değerlendirmeler yapmıştır. Eser, müellifin kendisine ait rüyaları, bu rüyaların yorumları ve nasıl zuhur ettiğini anlattığı bir bölüm ile son bulmaktadır. Bu son bölüm, müellifin hayatından kesitler de içermektedir. Rüyaların tabir ve zuhuratlarıyla birlikte verilmiş olması ve müellifin hayat hikayesinden parçaların bulunması eserin bu bölümünü ben-anlatıları açısından hayli ilgi çekici hale getirmektedir. Bildirinin ilk bölümünde, Mustafa Zeki'nin rüyalarını konu ettiği kısmın, müellifin mesleği ve kitabın telif sebebi ile olan bağlantısına dikkat çekilecektir. İkinci bölümde ise Mustafa Zeki'nin rüyalarının, müellifin hayatı, kariyeri, endişe, beklenti, üzüntü ve sevinç gibi duyguları ile etkileşimi irdelenmeye çalışılacaktır.

The Dreams of Mustafa Zeki, the munajjim (d.1735): Desires, Fears, and Visions

Mustafa Zeki al-Istanbulî (d. 1148/1735-1736) was the son of Abdullah Efendi, a mawālî. After studying religious and literary sciences with Lâ'fîzâde Abdülbâkî, he also studied mathematical sciences and astronomy. Having served as a scribe (kâtib), qâdi regent (nâib) and mudarris, Mustafa Zeki was first promoted to munajjim-i sâni and finally to munajjimbashi with the title of qâxi of Uskudar. He has a commentary and a translation on astronomy. He also wrote a book in this field, *Mücerrebât*, which he dedicated to Grand Vizier Şehid Ali Pasha (d. 1128/1716). In this work, the author prepared taqwîms of some state officials who had passed away or were alive by using horoscope and present interpretations on their lives. The book ends with a chapter in which the author shares his own dreams, their interpretations and how they turn out. This last chapter also includes excerpts from the author's life. The fact that the dreams are given together with their interpretations and manifestations and the presence of fragments from the author's life story make this part of the work very interesting in terms of ego-documents. The first part of this paper will analyze the dreams of Mustafa Zeki in relation to his profession and his reason for writing. In the second part, the paper will focus on the interrelationships of Mustafa Zeki's dreams with his life, career, and emotions such as anxiety, expectation, sadness, and happiness.

Sigurður Gylfi Magnússon

University of Iceland

sgm@hi.is

Egodocuments and Microhistory: The Story of BÍbí in Berlín/ Ben-Anlatıları ve Mikro Tarih: Berlín'de BÍbí'nin Hikayesi

In this keynote talk I exhibit the central ideas and methodology of the Icelandic school of microhistory and its connection to the scribal culture in the country, as well as the importance of egodocuments for microhistorical analysis. The central element in the analysis is the sources themselves – their creation, their context within the events they describe, the opportunities they present for analysis, and the academic context in which they have become a subject of enquiry, for example in the context of autobiographical material. Part of the focus in my paper is going to be on a woman –Bíbí in Berlín– who describes herself in an autobiography that she got seriously ill when she was on her first year and after that she was labelled “feeble-minded” by her family and local community. When she was growing up in the first part of the 20th century, people with intellectual disabilities were seen as a menace to society and the cause of multitude of social problems. Isolation was her destiny the entire life. When she died, she left behind a full sized autobiography and most of her contemporary did not know that she could read or write.

Katılımcılar/Participants

AHMET KOÇAK	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, TÜRKİYE
ALEKSANDAR SHOPOV	BINGHAMTON UNIVERSITY, USA
ANIL GÖÇ	MARMARA ÜNİVERSİTESİ, TÜRKİYE
BARBAROS KÖKSAL	RUHR UNIVERSITÄT, BOCHUM, GERMANY
BETÜL AKDEMİR-SÜLEYMAN	BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI, İSTANBUL, TÜRKİYE
BEYZANUR ERASLAN	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
CEMAL KAFADAR	HARVARD UNIVERSITY, USA
CHRISTIANE CZYGAN	ORIENT-İNSTITUT, İSTANBUL, TÜRKİYE
CİHAN OSMANAĞAOĞLU- KARAHASANOĞLU	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
EBRU ONAY	TÜRK TARİH KURUMU, ANKARA, TÜRKİYE
ELİF ÇAKMAK	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL
ELİF SEZER-AYDINLI	KOÇ ÜNİVERSİTESİ, ANADOLU MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA MERKEZİ (ANAMED), İSTANBUL, TÜRKİYE
ELMİN ALİYEV	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
EMRE EKEN	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
ESRA ÇON-YILMAZ	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
GÜLŞEN YAKAR	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
GÜNAY KAYARLAR	UNIVERSITY OF MICHIGAN, USA
GÜNEŞ İŞKSEL	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
HATİCE AYNUR	BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI, İSTANBUL, TÜRKİYE
İBRAHİM HALİL AYTEN	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, İSTANBUL, TÜRKİYE
İBRAHİM ŞİRİN	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ, KOCAELİ, TÜRKİYE
İHSAN FAZLIOĞLU	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE
İLKAY KIRIŞÇIOĞLU	SAPIENZA UNIVERSITÀ DI ROMA, ITALY
KEMAL GURULKAN	T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI, İSTANBUL, TÜRKİYE
MARIJANA MIŠEVIĆ	INSTITUTE OF HISTORY, BELGRADE, SERBIA

MEHMET ARIKAN

METİN AYDAR

MİKÂİL TÜRKER BAL

MİNE KARATAŞ

MUSTAFA BEYAZIT

MÜNZİR ŞEYHHASAN

NİLGÜN DALKESEN

NURDAN SOYLU-ŞAHİN

ORHAN ENÇAKAR

ÖMER RAFİ ÇİÇEK

ÖZLEM ÖZDEMİR-KUMBAR

RUKİYE ASLIHAN AKSOY-
SHERIDAN

SAFİYE TÜRKER-İŞIKSEL

SELİM KARAHASANOĞLU

SEMRA ÇÖREKÇİ

SENA HATİP-DİNÇYÜREK

SEVBA ABDULA

SIGURÐUR GYLFI MAGNÚSSON

SURAIYA FAROQHI

ŞULE İYİGÖNÜL-ATASAĞUN

ŞÜKRAN FAZLIOĞLU

TUĞBA İSMAİLOĞLU-KACIR

TURGAY ŞAFAK

TÜRKAN ALVAN

ÜMİT KARAYER

YASEMİN BEYAZIT

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, ERZURUM, TÜRKİYE

BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ, DENİZLİ, TÜRKİYE

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
(İSAM), İSTANBUL, TÜRKİYE

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

TED ÜNİVERSİTESİ, ANKARA, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

ORIENT-İNSTITUT, İSTANBUL, TÜRKİYE

BALKAN ÇALIŞMALARI VAKFI, KUZEY MAKEDONYA, ÜSKÜP

UNIVERSITY OF ICELAND, ICELAND

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI, İSTANBUL, TÜRKİYE

MARMARA ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI, İSTANBUL, TÜRKİYE

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ, DENİZLİ, TÜRKİYE

İSTANBUL MEDENİYET
ÜNİVERSİTESİ

www.medeniyet.edu.tr